

Днес в броя

Национално издателство „Аз-буки“ представи нов сайт за отворена наука с близо 8500 статии

Проф. Георги Вълчев – министър на образованието и науката, към олимпийските отбори по природни науки: „Надявам се, че срещите с различни държави ще ви помогнат още по-силно да осъзнаете какво означава да имаш родина, и каква привилегия е да се съревноваваш с най-добрите в света като българин“

Теодор Вакарелски от Института по информационни и комуникационни технологии – БАН: „От пет години се занимавам с темата за следене на очите (eye tracking). Но вместо с пръстов отпечатък, подпис или разпознаване на лице успяхме да идентифицираме хора чрез движението на очите“

®

АЗ·БУКИ

Вестникът е правопреемник на първото официално издание на Министерството на просвещението – „Училищен преглед“ – 1896 г.

Четете ни на www.azbuki.bg

НАЦИОНАЛЕН СЕДМИЧНИК ЗА ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА

Брой 25 (1770) 25 юни – 1 юли 2026 г. Година XXXV. Под името „Аз-буки“ вестникът излиза от 10 април 1991 г.

Цена 1,10 € / 2,15 лв.

Снимка Емилiaan Ялъмов

Победителката на детското жури в XIX национален конкурс за млади изпълнители на популярна песен „Морско конче“ във Варна – Мелани Алиева (ЦПЛР – ОДК, Търговище), получава огромна плюшена играчка

INSAIT спечели едно от най-престижните научни отличия в света

Диляна КОЧЕВА

Институтът за компютърни науки, изкуствен интелект и технологии (INSAIT) към Софийския университет „Св. Климент Охридски“ спечели едно от най-престижните научни отличия в света – първия в историята на България ERC грант в инженерните и природните науки.

Наградата се присъжда от Европейския научноизследователски съвет (ЕНС) на проф. д-р Бернхард Хойплер. Нейната стойност е в размер на 2,5 млн. евро и е само за проекти, които са класифицирани като „уникални научни изследвания с потенциал за голям пробив“.

Проф. Хойплер е водещ световен учен в областта на теоретичната компютърна наука, алгоритмите и разпределените изчисления. От 2024 г. е и преподавател в института INSAIT към Софийския университет „Св. Климент Охридски“.

Историческото постижение идва след 171 неуспешни предишни кандидатури от български институции в тези научни направления за последните близо 20 години.

„Днешното събитие отбелязва повратна точка в науката и върховите научни технологии в България“, отбеляза министър-председателят Румен Радев.

По думите му това отличие ни нарежда сред върховите научни области и привлича големите технологични компании в страната ни. Премиерът отбелязва също така, че когато има ясна и смела визия, подкрепа от държавата, добро управление, нещата се получават и страната ни може да се нареди сред най-големите иноватори в Европа.

„Лидерите на XXI век ще са не държавите, които консумират високи технологии, а които ги произвеждат. България вече е сред тези държави“, допълни премиерът. Той благодари на INSAIT, на МОИ и лично на проф. Хойплер и пожела все по-големи успехи на научната ни общност.

Вицепремиерът Атанас Пеканов заяви, че това е отличие от най-висок ранг. По думите му проектът е насочен към най-ново поколение алгоритми и системи, свързани с транспорта.

На стр. 2

БАН привлича повече пари по проекти

Запазва се тенденцията към увеличаване броя на младите учени и докторантите, а публикационната активност устойчиво нараства

Българската академия на науките е привлякла повече допълнителни средства от научни проекти и договори за разработки. През 2025 г. сумата възлиза на 134 664 051 млн. лв. спрямо 81 023 692 млн. лв. през 2024 г. Това става ясно от годишния отчет за дейността на Академията за 2025 г.

Допълнителното финансиране на БАН от научни проекти и договори за разработки от България през изминалата година възлиза на 114 156 082 лв. От тях над 87 млн. лв. са от министерства и ведомства, над 21 млн. лв. от Фонд „Научни изследвания“ и близо 6 млн. лв. от търговски дружества. През 2024 г. привлечената сума от България е била 67 269 364 лв.

За изминалата година допълнителното финансиране от научни проекти и догово-

ри за разработки от чужбина е в размер на 20 507 969 лв. За сравнение през 2024 г. сумата е 13 754 328 лв.

В заключителната част от доклада се посочва още, че се запазва тенденцията към увеличаване броя на младите учени и докторантите в институтите на Академията. Устойчиво нараства и публикационната активност. Общият брой на учените в Академията също се увеличава, а средната им възраст се запазва на 49 години. Към края на 2025 г. изследователите в БАН са 2454, а година по-рано – 2390. Тези на възраст до 35 години са 244 спрямо 212 души през 2024 г.

„Тенденцията към увеличаване броя на младите учени и докторантите е подкрепена чрез целенасочени мерки за подобряване условията на труд, повишаване на възнаг-

ражденията и създаване на възможности за професионално развитие“, се отбелязва в доклада. Ключов приоритет остава политиката за привличане, задържане и развитие на висококвалифицирани изследователи, включително от българската научна диаспора и от чужбина.

През 2025 г. Академията работи активно с ученици и млади изследователи чрез множество инициативи на Центъра за обучение и Ученическия институт на БАН. По Програма „Млади учени и постдокторанти – 2“ са финансирани проекти на 102 постдокторанти и млади учени. Това подпомага изграждането на следващото поколение изследователи и насърчава интереса към науката сред младите хора.

На стр. 2

„Парад на професиите“ в София събира ученици, родители и работодатели

Форумът „Парад на професиите – План-прием VIII клас“ събра на едно място ученици, родители, представители на столични училища и работодатели, които представиха разнообразни възможности за обучение и професионална реализация след завършване на VII клас.

Организатори на събитието, което се проведе в НДК, са Регионалното управление на образованието – София-град, съвместно с Агенцията за корпоративно развитие „ОМНИ Хюмън Девелопмънт“, съобщават от Пресцентъра на РУО – София-град.

Сред участниците във форума бяха д-р Елеонора Лилова – началник на РУО – София-град, Полина Златарска – главен експерт в дирекция „Професионално образование и обучение“ към Министерството на образованието и науката, и Велина Томова – старши експерт по професионално образование и обучение в РУО – София-град.

В изложбената зона десетки професионални

и профилирани училища демонстрираха своите специалности. Посетителите имаха възможност да разговарят с учители и ученици, да получат информация за план-приема за учебната 2026/2027 година и да се запознаят с перспективите, които различните професии предлагат.

Особен интерес предизвикаха срещите с представители на бизнеса, които представиха реалните изисквания на пазара на труда и перспективите за професионално развитие в различни икономически сектори. Форумът показва нагледно колко важно е партньорството между образованието и работодателите за успешната реализация на младите хора.

„Парад на професиите – План-прием VIII клас“ предостави ценна възможност на бъдещите гимназисти и техните семейства да получат информация от първа ръка, да зададат своите въпроси и да направят по-информиран избор за следващия етап от образователния си път. **АЗБЪК**

Снимка РУО – София-град

Посетителите имаха възможност да разговарят с учители и ученици, да получат информация за план-приема за учебната 2026/2027 г. и да се запознаят с перспективите, които различните професии предлагат

БАН привлича повече пари по проекти

От стр. 1

В анализа на научноизследователската дейност е обърнато внимание на значимия дял на публикации в списания от първи и втори квартал. „Това е индикатор за високо качество и международна видимост на научните резултати. Големият брой цитирания допълнително потвърждава значимостта и въздействието на изследванията, осъществявани в БАН“, пише още в анализа. Научните публикации в списания, индексирани от Web of Science и Scopus през 2025 г., които попадат в Q1, са 42%, а в Q2 – 24%.

Публикациите, индексирани в световните системи за реферирание, индексирание и оценяване през 2025 г. са 4185 при 4154 за 2024 г. Научните трудове в реферирани издания с импакт-фактор на учени на БАН за 2025 г. са общо 3513, като най-голям дял заемат тези в направление „Информационни и комуникационни науки и технологии“ – 22,1%.

Важен акцент през отчетния период е активното участие на научните звена на БАН в развитието на центровете за върхови постижения и центровете за компетентност – общо 15 проекта, финансирани по Програма „Научни изследвания, иновации и дигитализация за интелигентна трансформация“ 2021 – 2027 г. **АЗБЪК**

INSAIT спечели едно от най-престижните научни отличия в света

От стр. 1

Министърът на образованието и науката проф. Георги Вълчев отбеляза, че това е поредно признание за работата на INSAIT и на учените на световно ниво, които Институтът успява да привлича.

„Наблюдава се тенденция все повече млади хора да избират да учат висше образование в България, което показва, че държавата ни вече е на световната сцена“, каза образователният министър.

Заместник-ректорът на Софийския университет акад. проф. Тони Спасов отбеляза, че постижението на проф. Хойплер съвпада по време с интензивното развитие на изследователските университети в България, което се изразява в двойно повече публикации в престижни списания.

„Намираме се в нов етап, в който количеството научни резултати, които произвежда българската наука, трябва да се превърне във високо качество“, каза проф. Спасов.

Научният директор и основател на INSAIT проф. Мартин Вечев отбеляза, че това е едно от най-значимите научни признания за последните 20 години и е най-големият финансов грант, който се предоставя за наука от Европейския съюз. Той е огромно постижение за страната ни.

От своя страна, отличеният проф. Хойплер посочи, че наградата е изцяло и само за огромен принос в науката. „Тя означава много повече от 2,5 млн. евро, лично признание за мен или за INSAIT. Ние постигнахме много повече – уникален за региона продукт“, каза още той.

Уязвимите групи са на фокус

Министър Георги Вълчев инициира среща с директори на детски градини и училища

Снимка Пресцентър на МОН

На работна среща в МОН бяха обсъдени предизвикателствата в системата и възможностите за подобряване на подкрепата на децата и учениците от уязвимите групи чрез по-добра координация между институциите

Министерството на образованието и науката иницира работна среща с директори на детски градини и училища, в които се обучават деца и ученици от уязвими групи, съобщават от Пресцентъра на МОН.

Ръководители на 15 образователни институции в различни населени места обсъдиха с министър Георги Вълчев, заместник-министър Таня Панчева и експерти по приобщаващо образование предизвикателствата в системата и възможностите за подобряване на подкрепата чрез по-добра координация между институциите.

„Искаме да проведем откровен диалог и ясно да формулираме проблемите, за да намерим заедно решения, които да са от полза както за децата, така и за вас и за цялата система“, подчерта проф. Георги Вълчев.

В дискусиата бе поставен акцент върху необходимостта от засилване на партньорството между институциите в рамките на Механизма за съвместна работа по обхвата и задържането на децата и учениците в образователната система. Подчертана бе и ролята на медиаторите в този процес.

Участниците се обединиха, че предучилищното образование е ключов етап за успешната подготовка на децата за училище. „Добрата подготовка в ранна възраст е основа за по-успешното развитие на всяко дете. Важен е и преходът към училище, както и усъвършенстването на инструментите за проследяване на ранното детско развитие“, отбеляза заместник-министърът на образованието и науката д-р Таня Панчева.

Участниците обсъдиха и необходимостта от отчитане на регионалните специфики при планирането на мерките. Директорите се ангажираха да представят и конкретни предложения за работещи практики и подходи, съобразени с особеностите на техните общности и региони, които могат да послужат за основа на последващи действия и решения както на местно, така и на национално ниво. Бе постигнато съгласие, че ефективните решения изискват активен диалог, координирани действия и конкретни стъпки за подобряване на достъпа до качествено образование за всяко дете.

В срещата участваха също Грета Ганчева – директор на дирекция „Приобщаващо образование“ в МОН, и Анелия Йотова – държавен експерт в Дирекцията. **АЗБЪК**

Започна „Олимпийско лято“ 2026

Премиерът Румен Радев връчи
трибагреника на националните отбори
по природни науки

Снимка Пресцентър на МС

Премиерът Румен Радев връчи националния флаг на олимпийските отбори по математика, физика, химия, биология, лингвистика, информатика, астрономия, география и изкуствен интелект и им пожела успех

Стела МАРИНОВА

Министър-председателят Румен Радев връчи трибагреника на националните олимпийски отбори по математика, физика, химия, биология, лингвистика, информатика, астрономия, география и изкуствен интелект на церемония в Министерския съвет. Той пожела успех на българските ученици и техните ръководители на предстоящите международни състезания.

На церемонията присъстваха и вицепремиерът Иво Христов, министърът на образованието и науката проф. Георги Вълчев и заместник-председателят на Управителния съвет на Сдружението на олимпийските отбори по природни науки Елена Маринова.

„Потенциалът на всяка държава вече се измерва с наличието на млади, умни и устремени хора като вас. Успехите ви са доказателство, че талантът, трудът и постоянството могат да превърнат мечтата в истински достижения“, обрна се премиерът към олимпийските отбори по природни науки на България за 2026 г.

Румен Радев изрази признателност към ръководителите на отборите за това, че влагат своята енергия и време в най-важната инвестиция – бъдещето на България. „Медалите са важни, но още по-важно е, че вашите възпитаници ни дават надежда за модерното бъдеще на България“, посочи той.

„Поемайки националния флаг, знайте, че с вас ще бъде част от България. Забравете за медалите, концентрирайте се върху знанията и успехите ще дойдат“, обрна се към олимпийските отбори министър Георги Вълчев.

Той им пожела, пътувайки по света, да имат самочувствието на горди и достойни българи. „Надявам

се, че срещите с различни държави ще ви помогнат още по-силно да осъзнаете какво означава да имаш родина, и каква привилегия е да се съревноваваш с най-добрите в света като българин“, каза още проф. Вълчев.

Заместник-председателят на Управителния съвет на Сдружението на олимпийските отбори по природни науки Елена Маринова посочи, че с церемонията по връчването на националния флаг сезон 2026 на олимпийското лято е тържествено открит. „Сезон, в който българските ученици ще пътуват по целия свят на международните олимпиади по науки, за да представят и прославят България“, заяви тя.

По думите ѝ българското знаме е символ на доверие, на гордост, на увереност. „Носете го в сърцата си и го вдигайте гордо, когато стъпвате на голямата международна сцена. На добър път и нека да се върнете с много нови приятелства, знания и медали за България“, обрна се Маринова към олимпийците.

Тя посочи, че България е от най-успешните олимпийски нации в света. „Страната ни е номер едно в Европейския съюз по концентрация на златни медали, спечелени от международните олимпиади за всички времена. Това постижение е резултат от традиции, от поколения ученици, учители и ръководители на националните отбори. Ние се целим по-високо и действваме“, подчерта Елена Маринова.

Маринова припомни, че в резултат на инициативата „Участвай! Олимпиадата е за всички“ на Сдружението на олимпийските отбори и Министерството на образованието участниците в първи кръг на национални олимпиади са се увеличили с 10%. „Това означава, че все повече млади хора се докосват в ранна възраст до красотата на науката и до магията на знанието“, каза тя.

Международните олимпиади, в които ще участват българските национални отбори през 2026 г., са девет.

3 златни и 3 сребърни медала за България от Младежката балканска олимпиада по математика

Отлично представяне за едни от най-добрите български ученици по математика до 16-годишна възраст, които спечелиха 6 медала от 30-ата младежката балканска олимпиада по математика (JBMO). Родните състезатели завоюваха 3 златни медала с максимален брой точки и 3 сребърни медала, съобщава Сдружението на олимпийските отбори по природни науки. Младежката балканиада се проведе в Румъния от 15 до 20 юни и събра национални отбори от 23 държави. В неофициалното класиране България е на второ място.

Златните медала с максимален брой точки спечелиха Стоян Балтов (IX клас, ППМГ „Акад. Никола

Обрешков“ – Бургас), Иван Климентиев (IX клас, СМГ „Паисий Хилендарски“) и Мати Джеймисън (VIII клас, Първа частна математическа гимназия). Сребърните отличия заслужиха Борис Георгиев (IX клас, Първа частна математическа гимназия), Кристиан Атанасов (VIII клас, Първа частна математическа гимназия) и Васил Василев (VIII клас, Американски колеж).

Ръководители на отбора са Мирослав Маринов (Институт по математика и информатика – БАН) и Младен Вълков (ИМИ – БАН), а като наблюдател с ръководителя участва Иво Кортезов (НПМГ „Акад. Любомир Чакалов“). **АЗБУКИ**

Кампания на Института
за български език – БАН
и в. „Аз-буки“

Честит патронен
празник на 126. СОУ
„П. Ю. Тодоров“!

Симеон СТЕФАНОВ*

При изписването на числителните редни имена има няколко особености, които всеки трябва да знае и да прилага правилно. Те могат да се изпишат и с римски, и с арабски цифри.

Когато числителните редни имена са изписани с **римски цифри**, след тях не се пише точка и не се добавя част от дума дори и когато са членувани, срв.: Луи XIV; Лъв XVI; IX век; IX в. Точка след числително име, изписано с римски цифри, се поставя, когато с римските цифри се отбелязва параграф или дата, срв.: I. Римски цифри; 24.V.2026 г.

Когато числителните редни имена са изписани с **арабски цифри**, след цифрата се поставя точка, за да е ясно, че означава поредност, срв.: 12. клас; 126. СОУ „П. Ю. Тодоров“. В този случай отново не се добавя част от дума дори и когато са членувани. Този начин на изписване днес се предпочита и при отбелязването на вековете, срв.: 19. век; 19. в.; 21. век; 21. в.

Когато числителните редни са изписани с **арабски цифри**, е прието също след тях да се постави малко тире, след което да се добавят части от края на думата, като се отбелязва изрично кога числителните са членувани, срв.: 1-ви, 1-вият, 1-ва, 1-вата, 1-во, 1-вото, 1-ви, 1-вите; 10-и, 10-ият, 10-а, 10-ата и т. н.

Когато се използват за означаване на дати и името на месеца е изписано с думи, не се пише точка след числителното редно име и не се добавя част от дума. Това важи и при изписването на имената на празници и при названията на улици и площади, наречени на тях, срв.: 22 януари, 22 февруари, 1 март, 3 март, 6 май, 24 май, 6 септември, както и ул. „6 септември“, ул. „22 септември“.

* Д-р Симеон Стефанов е главен асистент в Института за български език „Проф. Любомир Андрейчин“ при Българската академия на науките.

Гласът на учениците

12 997 ученици се включват в националната инициатива „Модел на ученическо самоуправление в професионалните гимназии“ през учебната 2025/2026 г.

Тя се провежда под патронажа на Министерството на образованието и науката, а неин координатор и консултант е Фондация „Институт за информатични иновации“, с председател д-р Таня Желязкова-Тея.

Национално издателство „Аз-буки“ е медиен партньор.

Целта на инициативата е да се създадат модели за структурирано ученическо самоуправление – от Ученическия съвет на паралелката до Ученическия съвет на гимназията, чрез които възрастните да делегират на учениците както права, така и отговорности.

През учебната 2025/2026 г. в „Модел на ученическо самоуправление в професионалните гимназии“ участват ученици от 545 паралелки в 30 държавни професионални гимназии – по една от област и по две от областите София-град и Габрово.

Седем професионални гимназии с изучаване на програмиране създават уебсайт – електронна платформа за комуникация между ученическите съвети на всички училища в страната. Платформата ще бъде територия за развитие на граждански умения, личностно развитие и творчески изяви на учениците. Чрез нея те ще обменят опит и добри практики, ще контактуват с всички категории участници в ученическото самоуправление и ще получават помощ и подкрепа от възрастните. Включването и ползването на платформата ще е безплатно както за всички ученически структури за самоуправление в училищата на национално ниво, така и за всички участници в ученическото самоуправление – ученици, учители, директори, родители, държавни и местни институции и медии, бизнеса, НПО.

В рамките на инициативата на конкурсен принцип между 30-те професионални гимназии са създадени символите на ученическото самоуправление – име на сайта, девиз, емблема, лого и химн, които са качени в уебсайта „Ученическото самоуправление – гласът на учениците“. **АЗБУКИ**

Лятна лектория привлича гимназисти с интерес към науката

Снимка НП „Образование с наука“

Петя НИКОЛОВА

С темата „Тайните в сърцата на галактиките“ доц. д-р Владимир Божилов – зам.-декан на Физическия факултет на Софийския университет „Св. Климент Охридски“, ще закрие първата част на Лятната лектория за ученици, която тази година се провежда на 29 юни.

Софийският университет с подкрепата на Национална програма „Образование с наука“, организира среща с ученици от гимназиален етап.

Лекторията „Образование с наука“ е подходяща за младежи с интерес към математиката, информатиката и природните науки и ще се проведе в две части.

На 29 юни от 09:00 до 12:40 часа в кампус „Лозенец“, в зала 113 на сграда УНИТе, преподаватели от СУ представят възможностите за кариерно развитие след средно образование в сферата на математиката, биологията, физиката, химията и фармацията. Следват научнопопулярни лекции по актуални и интересни теми от тези науки. Следобед, от 14:00 до 16:00 часа, се предвижда демонстрационно посещение на Астрономическата обсерватория на Софийския университет в парк „Борисова градина“.

Събитието, което не изисква предварителна регистрация и е отворено за всички желаещи – не само ученици, но и учители, предлага увлекателна програма.

Най-напред, в духа на актуалното в момента Световно първенство по футбол гл. ас. д-р Стоян Апостолов от Факултета по математика и информатика на СУ „Св. Климент Охридски“ ще говори по темата „Футболната топка, Вселената и големите данни – в търсене на формата“. След това гл. ас. д-р Атанас Грозданов от Биологическия факултет ще запознае присъстващите със съвременните зоологични проучвания и консервационни дейности в България.

Учениците ще могат да чуят повече за приложението на анализа на главни компоненти и клъстерния анализ върху обекти от околната среда от гл. ас. д-р Цветомил Войславов от Факултета по химия и фармация, както и да се насладят на сладкотомието на популярния комуникатор на науката доц. д-р Владимир Божилов и неговата страст – галактиките.

С предвиденото следобед посещение на Астрономическата обсерватория на Софийския университет се дава шанс на всеки от присъстващите на Лекторията да види отблизо първата астрономическа обсерватория в България и една от първите на Балканския полуостров. Когато е построена в края на XIX век, 30 години преди полагането на основите на Ректората, днешната Борисова градина е пасище на село Слатина, простиращо се до Орлов мост. Старото здание и големият купол са завършени през 1894 г., а първият наблюдателен уред е зрительната тръба на известния български възрожденски учен д-р Петър Берон. Зрительната тръба е с увеличение около 500 пъти и е първият наблюдателен уред, използван за обучението по астрономия.

Варна събира ученици от 13 държави на Европейска олимпиада по география

Ученици от 13 държави ще вземат участие в Европейската олимпиада по география (EGEO 2026) във Варна, която се открива на 28 юни, съобщават от Пресцентъра на МОН.

Над 100 ученици в две възрастови групи (младша до 16 г. и старша до 19 г.) ще премерят своите географски умения и знания в три състезателни кръга.

Освен от България в дванадесетото издание на състезанието ще се включат също представители на Азербайджан, Армения, Беларус, Босна и Херцеговина, Казахстан, Кипър, Литва, Румъния, Словения, Сърбия, Чехия и Швейцария.

Първият състезателен ден е писмен изпит с казуси и въпроси от различни области на географското познание.

Вторият е посветен на теренна работа в неизвестна за участниците територия, където те ще демонстрират картографски умения, практически знания и наблюдателност. Третият кръг представлява мултимедият тест с въпроси, придружени от визуални материали, като снимки, графики и таблици.

В дните на олимпиадата са предвидени и познавателни турове до Аладжа манастир и Регионалният исторически музей във Варна, нос Калиакра и Университетската ботаническа

градина в Балчик.

В рамките на олимпийската седмица ще се проведе и културна вечер, на която всяка държава ще представи националните си традиции и култура.

Победителите в EGEO 2026 ще бъдат отличени на официална церемония по закриването на 2 юли.

Организатори на събитието са МОН, Математическата гимназия „Д-р Петър Берон“, Геолого-географският факултет на Софийския университет „Св. Климент Охридски“, Община Варна и Сдружението на олимпийските отбори по природни науки. Домакини са МГ „Д-р Петър Берон“ и Международният дом на учения „Фредерик Жолио-Кюри“.

В организацията се включват като доброволци учениците на МГ „Д-р Петър Берон“ и членовете на Факултетния студентски съвет на Геолого-географския факултет на СУ.

Осъществяването на олимпиадата е с подкрепата на Министерството на образованието и науката и Община Варна.

Сдружението на олимпийските отбори по природни науки и Софийският университет съдействат с обезпечаването на организационната дейност и състезателната част. **АЗ-БУК**

Обмен на добри практики зад граница

*Български училища в Испания укрепват
връзките между образователни институции
и научните среди на форум*

Снимка ПБНУ „Св. Иван Рилски“ – Мадрид

Третото издание на Форума на българските училища в Испания се проведе в Мадрид

Стела МАРИНОВА

Третото издание на Форума на българските училища в Испания се проведе в Първо българско неделно училище „Св. Иван Рилски“ в Мадрид към Асоциация „Балкан“.

Двудневното събитие бе организирано с подкрепата на Посолството на Република България в Кралство Испания, на Изпълнителната агенция за българите в чужбина, на Асоциацията на българските училища в чужбина и с финансовата подкрепа на Министерството на образованието и науката на Република България по НП „Роден език и култура зад граница“.

Форумът събра представители на българските училища и културни организации от няколко европейски държави. В него се включиха около 60 учители, директори, учени, творци, журналисти и представители на институции от Испания, Франция и Унгария.

„Идеята за форума възникна от необходимостта да се създаде пространство за професионален диалог и обмен на добри практики между българските неделни училища в Испания, академичните среди и институциите, ангажирани с българското образование и култура зад граница“, споделя за „Аз-буки“ директорката на българското училище Антоанета Мишева.

Основната цел на инициативата е да се насърчат партньорствата и обменът на опит, както и да се обсъдят актуалните предизвикателства пред съхраняването на българския език, култура и идентичност сред младите поколения българи в чужбина.

Форумът беше насочен и към укрепване на връзките между училищата, университетите и научните среди.

Темите, включени в двудневната програма, отговарят на потребностите на българските училища в чужбина. В програмата

са засегнати въпроси, свързани с българистиката, преподаването на български език и литература в мултикултурна среда, психолингвистиката, билингвизма и психологическите аспекти на ученето; значението на българския език и кирилицата като част от европейското културно наследство.

„Беше подчертано, че старобългарският език е един от най-богатите литургични езици в Европа, а българската азбука – третата официална азбука на Европейския съюз, което придава на усилията за съхраняването и популяризирането ѝ не само национално, но и европейско измерение“, отбелязва Мишева.

Специално внимание е отделено и на ролята на изкуството, литературата и културния обмен за съхраняването на българската духовност.

„Участниците се обединиха около извода, че българските неделни училища вече са не само образователни, но и културни и духовни центрове за българските общности по света. Беше подчертана необходимостта от по-тясно сътрудничество между училищата, университетите и научните центрове, от развитие на съвременни образователни ресурси и от дългосрочна стратегия за международното разпространение на българския език и култура“, посочва директорката на училището организатор.

В края на форума е отправено и специално „Послание от Мадрид“, съдържащо основните изводи, препоръки и насоки за бъдещо развитие.

Директорката на Българското училище Антоанета Мишева споделя още, че успешното провеждане на третото издание и големият интерес към инициативата дават основание да се мисли за продължаването ѝ.

„Стремежът ни е форумът да се утвърди като традиционно международно събитие, което да обединява българските училища, културни организации и академични среди и да създава нови възможности за сътрудничество и развитие“, посочва тя.

Разговор с учените на разбираем език

Три лауреати на Националните награди за наука „Питагор“ гостуват във финалния епизод на първия сезон на подкаста на „Аз-буки“ за образование

Диляна КОЧЕВА

С разговор за връзката между науката и образованието, какво стои зад големите открития и какви са предизвикателствата пред българските учени, завърши първият сезон на подкаста за образование „Студио „Аз-буки“. Финалният епизод бе специален не само защото постави края на сезона, но и защото за първи път бе заснет пред публика.

На сцената се срещнаха трима от лауреатите на Националните награди за наука „Питагор“ – доц. Мартин Ралчев, проф. Радостина Стоянова и доц. д-р инж. Мария Иванова.

„Винаги съм се стремяла към науката“, разказва проф. Радостина Стоянова от Института по обща и неорганична химия към БАН. Категорична е, че независимо колко трудно е било понякога, това, което винаги я е движело напред през всичките тези години, е било любопитството.

„Възможността да докажеш способностите си, да реализираш идеята си и да докажеш на другите това, в което вярваш. Всичко това те задържа в професията“, обяснява тя.

В работата си проф. Стоянова поставя основата на ново научно направление у нас, свързано с материалите за чисто и достъпно съхранение на енергия.

„Още като студент втори курс по медицина в университета започнах да се интересувам от имунология. Тогава разбрах, че има много какво да науча“, посочи доц. Мария Иванова от Медицинския университет – Пловдив. Вярва, че най-удовлетворяващото в работата ѝ е, че

това, което прави днес, има приложимост утре.

Доц. Иванова е клиничен имунолог, чиито интереси са свързани със стреса, имунната система, психообиотите и връзката между психика, нервна, ендокринна и имунна система.

„Стресът може да помага на човек да бъде в кондиция, но ако е хроничен и продължава повече от 6 месеца, може да нанесе много вреди на организма“, обяснява тя.

На мнение е, че все още у нас рядко се говори за стреса, хроничната умора и бърнаут например. Но това трябва да се промени и би било добре да започнем да обясняваме на децата още в най-ранна възраст как да се справят със стреса.

„Ако трябва отново да избирам с какво да се занимавам, отново ще избира същото. Науката

е инструмент за реализация на мечтите. Тя ни дава възможност да изпълним мечтите си“, обясни доц. Мартин Ралчев от Института по роботика към БАН. Вярва, че науката в България трябва да бъде правена в полза на хората.

„В работата се стремя да съчетавам фундаменталните изследвания с приложната насоченост. Вярвам, че истинският принос на една научна разработка се измерва с реалното ѝ въздействие, възможността да подобрява процеси, да създава безопасни и ефективни решения“, обяснява той. Доц. Ралчев работи върху автономни роботизирани системи, мултисензорни платформи, квантова комуникация и решения за критичната инфраструктура.

Водещ на специалното издание е авторът и лице на поредицата Венцислав Генков, който направи равностойка на изминалия сезон и

благодари на всички гости и зрители, превърнали „Студио „Аз-буки“ в пространство за смислени разговори.

„Днес, 15 епизода по-късно, завършваме сезона с разговор за науката. Но не за науката като сухи формули, трудни термини и публикации. А за науката като любопитство, труд, съмнение, постоянство и смелост да търсиш отговори там, където още няма готови решения“, посочи Генков.

Първият сезон на „Студио „Аз-буки““ доказва, че разговорите за образование и наука могат да бъдат едновременно задълбочени, достъпни и интересни за широката публика. А финалната среща с лауреатите на наградите „Питагор“ беше естествен завършек на една поредица, посветена на знанието, любопитството и хората, които променят света чрез тях.

Снимка Олег Попов

Проектно базираното обучение – мост между знанията и уменията

Втора поредна година проектното базирано обучение е в основата на образователната иновация на Професионалната гимназия „Проф. д-р Асен Златаров“ – Видин. Изграденият модел вече дава видими резултати както в усвояването на учебното съдържание, така и в развитието на умения за работа в екип, комуникация, креативност и решаване на практически проблеми. Учениците не учат единствено за оценка, а създават продукти и решения, чрез които прилагат знанията си в реални ситуации.

Иновацията е разработена така, че да създава естествена връзка между общообразователните и професионалните предмети. Вместо знанията да се усвояват поотделно в различните учебни дисциплини, учениците откриват връзките между тях и виждат тяхното практическо приложение. Това превръща обучението в по-смислен и мотивиращ процес, който подготвя младите хора за реалната работна среда и за предизвикателствата на съвременното общество.

Натрупаният през последните две години опит показва, че проектното базирано обучение е ефективен инструмент за формиране на ключови компетентности и меки умения. Работейки по дългосрочни проекти, учениците се учат да планират дейности, да разпределят задачи, да носят отговорност за собствените си решения и да работят заедно за постигането на обща цел. Те развиват критично мислене, инициативност, адаптивност и умения за ефективна комуникация – качества, които днес работодателите поставят редом до професионалната подготовка.

Съществен елемент от концепцията е и насочеността към устойчивото развитие. Значителна част от проектите включват теми, свързани със зелените умения, ефективното използване на ресурсите и отговорното отношение към околната среда. По този начин учениците не само усвояват учебното съдържание, но и изграждат гражданска отговорност и разбиране за предизвикателствата на съвременния свят.

Проектното базирано обучение се допълва успешно от учебния предмет „Комуникации и умения за учене“, който подпомага развитието на умения за сътрудничество, презентиране, работа с информация и самостоятелно учене. Така отделните елементи на училищната иновация се обединяват в цялостен модел, насочен към подготовката

на активни, отговорни и уверени млади хора.

Натрупаният опит и постигнатите резултати бяха представени в рамките на Националната програма „Иновации в действие“ пред партньорските училища: Професионалната гимназия по туризъм „Алеко Константинов“ – Плевен, Професионалната гимназия по хранително-вкусови и химични технологии – Дупница, и Професионалната гимназия по туризъм „Пенчо Семов“ – Габрово. По време на срещата гостите наблюдаваха работата на учениците, запознаха се с прилаганите подходи и участваха в дискусии, посветени на ролята на иновациите за повишаване

качеството на образованието. Програмата включи и представяне на културно-историческото наследство на Видин като част от съпътстващите дейности.

Националната програма „Иновации в действие“ продължава да доказва значението на сътрудничеството между училищата като възможност за обмен на идеи, добри практики и успешни образователни решения. Именно чрез подобни партньорства иновативните модели достигат до повече учители и ученици и допринасят за развитието на по-модерно, практико-приложно и ориентирано към бъдещето образование.

Идеята за ревюто се ражда след посещение на ученици в Етнографската къща в Асеновград

Ученици с модно ревю на облекла отпреди век

Възпитаниците на Професионалната гимназия „Св. Патриарх Евтимий“ в Асеновград представят типични за старите градски дами облекла

Цвѐтелина ПЕТРОВА

С ревю на дамски облекла, вдъхновени от елегантния стил на старите градски дами от началото на XX век, възпитаниците на Професионалната гимназия „Свети Патриарх Евтимий“ в Асеновград превръщат един обикновен ден в празник на творчеството, професионалните умения и съхранената памет за местните традиции.

Пред публика учениците представят модели, създадени по мотиви от характерното градско облекло на асеновградските дами отпреди повече от век. Всеки детайл – от кройката и шевове до прическите и цялостната визия, е дело на самите възпитаници на гимназията. Гимназистите от специалностите, свързани с моделирането и шевното производство, изработват облеклата по време на часовете по производствена практика. Бъдещите фризьори се грижат за прическите, а техни съученици влизат в ролята на модели и представят колекцията с увереност и артистичност.

Идеята за ревюто се ражда след посещение на ученици от група за извънкласни дейности в Етнографската къща в Асеновград. Вдъхновени от експозицията, посветена на старите градски дами, те решават да пресъздадат характерните облекла и да им вдъхнат нов живот чрез съвременен прочит. Така музейната експозиция се превръща в учебна задача, а тя – в истинско културно събитие.

Повече за подготовката на ревюто, за професионалното образование и за развитието на училището разказва директорът на гимназията Ели Аврионова.

„Стремим се да даваме възможност на учениците да показват пред публика това, което са научили. Така придобиват увереност, а хората виждат реалните резултати от труда им“, споделя тя.

Това не е първата подобна инициатива на гимназията. През годините организират различни ревюта и представления, чрез които учениците демонстрират знанията и професионалните си умения. Сред тях е и ревюто на абитуриентски рокли през 2022 г., част от които впоследствие даряват на младежи в неравностойно положение.

„За нас е важно професионалното образование да върви ръка за ръка със социалната ангажираност и желанието да бъдем полезни на обществото“, подчерта Аврионова.

Ели Аврионова, директор

За доброто настроение на гостите допринасят и танцовите състави на гимназията. Осмокласниците представят народни хора, усвоени по време на заниманията по проекта „Заедно в изкуствата и спорта“. А групата по ромски фолклор, сформирани с подкрепата на Център „Амалия“, впечатлява публиката с изпълненията си.

Тази година ревюто е съчетано с информационна кампания за родителите и местната общност в рамките на проекта „Достъп до образование на всяко дете“ за област Пловдив. Гостите се запознават с професионалните направления, проектите и възможностите за развитие, които училището предлага.

Неслучайно събитието се провежда в кв. „Лозница“, където живеят много от учениците на гимназията. „Искахме да бъдем близо до родителите и близките на нашите ученици, за да се почувстват и те част от празника. Когато изнесем подобни инициативи сред общността, хората виждат отблизо какво правят децата, и се гордеят с успехите им“, разказва директорката.

По думите ѝ училището от години следва политика на активно партньорство със семействата. „Голяма част от родителите работят в чужбина и грижите за децата често са поверени на баби, дядовци или по-големи братя и сестри. Затова се стремим да провеждаме много от нашите събития на терен – близо до хората, които всекидневно се грижат за учениците. Така изграждаме по-тясна връзка и ги правим съпричастни към училищния живот“, подчертава Аврионова.

Зад тази политика стои работата на екип от специалисти – педагогически съветник,

психолог, социален работник и двама образователни медиатори. „Най-важното е да спечелиш доверието на семейството. Когато близките на учениците виждат, че сме партньори и че работим в интерес на децата, те стават много по-ангажирани с училищния живот. Именно това се стремим да постигаме всеки ден“, казва Ели Аврионова.

Професионалната гимназия „Св. Патриарх Евтимий“ предлага обучение в няколко направления. Най-голям интерес традиционно предизвиква професията „Фризьор“, чиито паралелки се запълват първи всяка година. Училището подготвя още оператори в шевното производство, графични дизайнери. Завършват и последните випуски на специалността „Моделиер-технолог на облекло“.

От новата учебна година в държавния план-прием ще бъде включена и специалността „Устойчива мода“. Тя съчетава уменията на моделиер и технолог и поставя акцент върху дигиталното проектиране и екологичното производство. Основната идея е създаването на облекла с минимален отпадък чрез използване на специализиран софтуер още на етап проектиране.

Развитието на новите специалности е подкрепено от модерна материална база. Въпреки че сградата на училището е паметник на културата и тази година отбелязва своята 135-годишнина, учебните кабинети са оборудвани със съвременна техника. Гимназията разполага с два фризьорски салона, специализирани кабинети за шевно производство с машини от последно поколение, STEM центрове за графичен дизайн, графични таблети, VR технологии и 3D принтер за прототипиране.

В обучението активно навлизат и дигиталните инструменти. Благодарение на специализиран софтуер учениците могат да визуализират модели на облекла още преди тяхното изработване, да експериментират с материи, кройки и дизайнерски решения и да проследят целия процес – от идеята до готовия продукт.

Практическата подготовка е сред силните страни на училището. Гимназията работи в партньорство с местни фризьорски салони и шивашки предприятия, а учениците редовно преминават обучение в реална работна среда. За мнозина това се превръща в първа стъпка към бъдеща професионална реализация, като немалка част от тях започват работа още преди дипломирането си.

От учебната 2025/2026 г. училището е със

статут на иновативно. Иновацията е насочена към интегрирането на изкуствен интелект в обучението по професия „Фризьор“. Учениците използват виртуални инструменти за проектиране на прически, симулации на цветови комбинации и дигитални обучителни ресурси. Наред с това се насърчават екологичните практики и работата с природосъобразни продукти.

Международният опит също е важна част от подготовката на гимназистите. „За втора поредна година реализираме проекти по Програма „Еразъм+“, които дават възможност на наши ученици да провеждат практика във фризьорски салони в Португалия. Тези мобилности не само надграждат професионалните им умения, но им дават увереност и самочувствие. Нашите партньори остават с много добри впечатления от подготовката на българските ученици и отговорността, с която подхождат към работата си“, разказва Ели Аврионова.

По думите ѝ възможностите за развитие не се изчерпват с международните проекти. „Винаги кандидатстваме по национални и европейски програми, защото те отварят нови хоризонти пред децата“, казва директорката.

Благодарение на НП „България – образователни маршрути“ учениците посещават културни и исторически обекти в различни части на страната, а чрез Програма „Заедно в изкуствата и спорта“ развиват своите таланти в областта на изящните изкуства и танците. По проекта „Успех за теб“ пък получават допълнителна подкрепа по български език и математика.

Не по-малко значимо е участието на гимназистите в благотворителни кампании. „Нашите деца са съпричастни към подобни каузи. Изделията за коледните и великденските базари са изработени от тях в часовете по практика, а събраните средства винаги даряваме за благотворителност. За нас е важно учениците да разберат, че професията върви ръка за ръка с човечността и отговорността към обществото“, подчертава Ели Аврионова.

Така зад всяка прическа, всяка дреха и всяко ревю стои не просто усвоена професия, а цялостна философия за образование чрез практика, творчество и социална ангажираност. Именно това превръща Професионалната гимназия „Свети Патриарх Евтимий“ в Асеновград в място, където традициите и модерните технологии вървят ръка за ръка, а учениците получават не само професия, но и увереност за своето бъдеще.

В крак с традициите, на крачка пред останалите

Това е девизът на Националната гимназия по горско стопанство и дървообработване „Сава Младенов“ в Тетевен, чийто директор получи наградата „Св. Иван Рилски“

Сред тазгодишните носители на Наградата „Св. Иван Рилски“ на Министерството на образованието и науката е Златина Каталиева от Националната професионална гимназия по горско стопанство и дървообработване „Сава Младенов“ в Тетевен. Тя е отличена за проявени лидерски качества при управлението на гимназията. Под нейно ръководство училището е утвърдено като иновативна институция, която активно участва в мултидисциплинарни и интегрирани проекти. Основната цел са модернизацията на учебния процес и въвеждането на нови технологии. Гимназията участва и в Националната лаборатория за иновации в раздел „Проектно базирано обучение и интегрирано знание“.

Зина СОКОЛОВА

Тази награда е много специална за мен“, казва Златина Каталиева. Приема я като признание не само за своята работа, но и за последователните усилия на целия екип на гимназията за създаването на условия на учениците да получават образование, което им дава реална перспектива за развитие.

Гимназията е с дългогодишна история. Основана е през 1909 г. от родолюбивия тетевенец Александър Карастоянов. Той събира в класните стаи първите си ученици и полага темелите на дърводелското училище с две специалности – „Столарство“ и „Стругарство“. В него до днес се подготвят специалисти в областта на мебелното производство, а преди повече от 70 години започва и подготовка на специалисти в сферата на горското стопанство. Гимназията е разпознаваема и в момента тук се обучават ученици от 15 области на страната.

Освен че подготвя ученици по традиционни специалности и професии, гимназията целенасочено насърчава

*развитието
на иновативно мислене
и предприемчивост,*

подчертава директорката. По думите ѝ това е особено предизвикателство в области като горското стопанство, където професионалните практики са свързани с дългогодишни традиции и утвърдени модели на работа. Училището е част от мрежата на иновативните училища от 2019 г., а в момента реализира своя трети пореден иновативен проект. Първите два проекта са насочени основно към учениците от специалност „Горско стопанство“ и съчетават професионалната подготовка с прилагането на съвременни образователни подходи и технологии. Последният проект е изключително успешен и в основата му е дигиталната грамотност в мебелното производство. Обучението се осъществява чрез мултидисциплинарни проекти, което формира успешно не само знания, но и умения и компетентности. Проектът приключва тази година. Работата по него ще продължи, но погледите вече са отправени към нов проект, насочен отново към учениците от направление горско стопанство.

„Иновативността е много важна за нас. От дълги години нашето мото е: „В крак с традициите, на крачка пред останалите“.

Снимка ННГГСД „Сава Младенов“ – Тетевен

В часовете учениците развиват креативност и инициативност

Златина Каталиева,
директор

Така че наистина се опитваме и го правим ежедневно“, казва директорката.

Общото между трите проекта са проектно базираното обучение и обвързаността им с професионалната подготовка. Директорката е доволна, че все повече колеги в училището са млади, с нестандартни идеи, което се вижда по начина, по който работят.

Каталиева обръща внимание и на факта, че Гимназията е единственото училище в България, което реализира дуално обучение в направление „Горско стопанство“ за професия „Техник-лесовъд“. Това е смел опит от страна на педагогическия екип, като се има предвид спецификата на тази професия.

Тази учебна година завършва трети випуск техник-лесовъди с дуално обучение. Благодарение на съчетаването на качествена теоретична подготовка и системна практика в реална работна среда зрелостниците придобиват знания и професионални компетентности, които им позволяват след дипломирането си да се реализират успешно.

„Предоставяме високо качество на професионалното образование в нашето училище и безспорно доказателство за това са успехите на учениците в различните състезания по професии“, казва директорката.

Отборът на гимназията участва ежегодно в Националното състезание „Мебели, стилни мебели и дърворезба“. След кратко прекъсване училището възобновява участието си в надпреварата, а още при

завръщането си неговият отбор завоюва първо място и впечатлява журито с професионалната си подготовка и творчески подход.

„Присъствах на това състезание и още помня вълнението, което изпитах – споделя Каталиева. – Беше истинско удовлетворение да видя колко добре се справят нашите ученици. Впечатление направиха не само изработените от тях мебели, но и начинът, по който представиха своята работа.“

Оттогава вече четири поредни години учениците на гимназията неизменно печелят първото място в категорията, в която се състезават, утвърждавайки се сред най-добрите млади професионалисти в страната.

Допълнително признание за техния талант и умения е фактът, че през последните две години мебели, проектирани и изработени от тях, печелят отличието „Българска мебел на годината“ в конкурса, организиран от списание „MD – дизайн, интериор, архитектура“ в партньорство с Браншовата камара на дървообработващата и мебелната промишленост и „Интер Експо Център“.

Особено престижни са успехите на учениците в Националното състезание по горски многобой – най-трудното професионално състезание в календара на МОН. Надпреварата включва седем дисциплини, които изискват теоретични познания, но и отлични практически умения за работа в реална професионална среда. Състезателите демонстрират високо ниво на подготовка, а сред най-големите предизвикателства е прецизното и безопасно боравене с бензиномоторен трион – дейност, която изисква техническа компетентност, концентрация, дисциплина и много тренировки. През годините учениците неизменно завоюват призови места, доказвайки

*Високото качество
на професионалната
подготовка.*

През 2026 г. училищният отбор заслужено грабна златния медал и се утвърди като най-добрия в България.

Сред събитията, с които Гимназията печели авторитет извън пределите на страната, е Международното състезание „Млад дървосекач“. Вече 11 години тя е домакин и организатор на тази престижна надпревара.

Състезанието е за безопасно боравене с

бензиномоторен трион и включва дисциплини, които изискват висока техническа подготовка. През годините „Млад дървосекач“ надхвърля рамките на обикновено ученическо състезание и се утвърждава като международна платформа, която събира най-добрите състезатели от сродни професионални училища от България, Сърбия, Чехия и Република Северна Македония.

Сериозни традиции има и обучението по чужди езици, а особено впечатляващи са постиженията на учениците по руски език. Те редовно участват в национални и международни конкурси, където се съревновават с ученици от езикови гимназии и с младежи, за които руският език е близък до майчиния.

Поредното доказателство за високото ниво на подготовка е и успехът на Ивайна Иванова от X клас. Наскоро тя спечели второ място в своята възрастова група на престижния международен фестивал „Друзья России“, проведен в Рим, Италия. В надпреварата участват повече от 180 млади творци от 24 държави, което прави отличието още по-значимо.

Сред най-новите успехи е и отличното представяне на училищния отбор в Националното изложение „За най-добър STEM кабинет и STEM обучение“, организирано от Федерацията на научно-техническите съюзи в България. Над 100 ученици и 80 учители от цялата страна представят своите STEM проекти пред компетентно жури. В условията на изключителна конкуренция учениците от Тетевен завоюват престижното трето място, доказвайки че професионалното образование и STEM обучението могат успешно да вървят ръка за ръка.

Златина Каталиева не е родена в Тетевен, но оценява града като райско място. От друга страна, тя и нейните колеги в последните години се изправят пред сериозни предизвикателства, свързани с транспортната схема на града. Това засяга пряко пътуването на учениците до родните им места. В Гимназията се обучават ученици от цяла Северна България и е необходимо да имат възможност за свободен достъп до града и до училището.

Преди няколко години е изграден първият STEM център. За целта е преобразено специално пространство, известно като Лесотехническа STEM работилница. Изборът на думата „работилница“ не е случаен – той подчертава идеята на педагогическия екип, че това е място за реална практическа работа. Малко след откриването ѝ към екипа на училището се присъединява и бивш възпитаник на гимназията, който след натрупан значителен професионален опит в мебелното производство решава да се върне като учител.

В този си вид STEM работилницата се използва изключително активно. Тук се изработват буквите за надписа на читалището в града, указателни табели към туристически обекти и други.

Всяка година на 21 юни се отбелязва патронният празник на гимназията. Роденият в Тетевен Сава Младенов е участник във Втората българска легия в Белград, където се сприятелява с Васил Левски. По традиция празничният ден включва поход до лобното място на Сава Младенов в местността Козница.

„Всяка година ученици изиграват жива картина, пресъздаваща последните мигове от неговия живот. Това е изключително вълнуващ момент – подчертава Златина Каталиева. – В Козница, сред гората, когато децата влизат в ролите си, силно вълнение обхваща всички – и ученици, и учители, и гости. Това е преживяване, което остава завинаги.“

Директорът на Издателството Емил Спахийски запозна просветния министър Георги Вълчев с възможностите на новия сайт

Началникът на РУО – София-град, д-р Елеонора Лилова връчи на „Аз-буки“ грамота за принос към столичното образование

Науката вече е на един клик разстояние

Национално издателство „Аз-буки“ представи новия сайт на своите девет списания, който осигурява отворен достъп до всички статии в тях

Стела МАРИНОВА

Близо 8500 публикации на над 6000 автори, публикувани в деветте научни списания на Национално издателство за образование и наука „Аз-буки“, са свободно достъпни в новия сайт за отворена наука на Издателството journals.azbuki.bg. Той е резултат от успешното партньорство между Министерството на образованието и науката и „Аз-буки“ и бе представен официално на 18 юни.

Събитието бе открито от директора на Издателството Емил Спахийски, а заместник-директорът Венцислав Генков запозна присъстващите с функционалностите на портала за отворена наука.

На представянето присъстваха министърът на образованието и науката проф. Георги Вълчев, изпълнителният директор на Националния център за информация и документация Ваня Грашкина-Минчева, директорът на дирекция „Наука“ към МОН Янита Жеркова, началникът на Регионалното управление на образованието – София-град, д-р Елеонора Лилова, директорът на столичното 51. СУ „Елисавета Багряна“ д-р Веселин Стефанов, представители на научната и академичната общност.

Приветствие отправи министърът на образованието и науката проф. д-р Георги Вълчев. „Сътрудничеството на Министерството на образованието и науката с Издателство „Аз-буки“ е ключово за повишаване на видимостта на българската наука“, заяви той.

По думите му дълго време науката бе разделяна и се специализираше в различни научни направления и полета. Тенденцията вече е обратна и тепърва ще нараства значението на интердисциплинарните изследвания, на тези, които могат да представят постиженията в една научна сфера в широкото поле на цялостното знание.

„Бъдещето принадлежи на отворения достъп. В следващите години това ще повиши и видимостта на българската наука. Ще я направя много по-конвертируема, по-органична част от световните научни изследвания. Това е цел, която ще продължим да преследваме в следващите години“, подчерта министър Вълчев.

Той допълни, че това е ключово и за повишаване на качеството на обучението. „Няма как да повишаваме качеството, ако не развиваме научните изследвания, публикациите, тъй като непрекъснато има новости, които трябва да се следят и да влизат в реалното обучение“, посочи министърът.

Проф. Вълчев изрази благодарност за усилията, които екипът на „Аз-буки“ е положил за реализацията на портала, и отправи обещание за още по-ползот-

ворно сътрудничество през следващите години.

Поздравителен адрес изпрати президентът Илияна Йотова, която поздравява „Аз-буки“ за новия портал на научните списания на Издателството.

„Създаването на тази модерна дигитална платформа е значима стъпка към по-широк, равнопоставен и улеснен достъп до научното съдържание, публикувано от Издателството. Адмираiram последователните усилия на екипа Ви за утвърждаването на съвременните стандарти в научната комуникация и за адаптирането на българската научна общност към динамиката на дигиталната среда“, посочва държавният глава.

Президентът Йотова изразява увереност, че новият портал ще допринесе за по-активното включване на българска-

Зам.-директорът на Издателството Венцислав Генков представи новия сайт

journals.azbuki.bg

Платформата обединява

8495

научни публикации на

6027

автори.

Базата данни съдържа близо

25 000

ключови думи, генерирани в научните статии.

та научна продукция в международното научно пространство.

Държавният глава пожела на екипа на „Аз-буки“ последователност и още много успехи в работата за утвърждаване на българската наука и образование в дигиталната епоха.

„Усилията ни са насочени към развитието на отворената наука в България и към по-широкото разпространение на българските научни изследвания“, каза при представянето на портала директорът на Издателството Емил Спахийски.

Той посочи, че през 2025 г. между Министерството на образованието и науката и НИОН „Аз-буки“ е подписано споразумение за партньорство, чиято основна цел е да осигури отворен достъп до научните публикации на Издателството. То обхваща три основни направления.

„Първото направление е създаване на техническа среда, която да позволи всички близо 9000 статии да бъдат обезпечени. Другите две направления са свързани с осигуряване на отворен достъп, поддър-

По време на събитието се проведе и дискусия на тема „Предимствата на отворената наука за българската научна общност“, в която се включиха представители на МОН и НАЦИД, учени и педагогически специалисти

жане и регулярно допълване на базата с научни текстове и изграждане на устойчива инфраструктура за тяхното съхранение и популяризиране“, заяви Спахийски.

Директорът на Издателството подчерта, че науката трябва да бъде отворена за хората и за учените и Издателството прави именно това чрез новия портал.

„Отвореният достъп премахва бариерите пред научното знание и дава възможност научните публикации да достигат свободно до изследователи, преподаватели, студенти, институции, бизнес и общество. Всеки може да влезе в портала и да разбере, че българите създават наука. Това улеснява откриването, използването и споделянето на научните резултати, като същевременно повишава тяхната видимост и цитируемост“, заяви директорът на Издателството.

Статистиката сочи, че между 50% и 60% от новите научни публикации в света вече се публикуват с отворен достъп, като делът им продължава да расте. При някои големи издатели всяка втора научна статия вече е с отворен достъп (Open Access). „При нас всяка статия ще бъде с отворен достъп“, подчерта Спахийски.

Систематичен преглед на 134 международни изследвания показва, че в близо 72% от случаите публикациите с отворен достъп имат предимство по отношение на цитируемостта или поне в определени научни области и подгрупи от публикации.

В световен мащаб броят на научните публикации, индексирани в международните бази данни, е нараснал от около 1,7 милиона през 2015 г. до над 2,5 милиона годишно през 2024 г., което прави откриваемостта и достъпността на научното съдържание все по-важни.

„За българската наука отвореният достъп е важен инструмент за по-успешно присъствие в международното научно пространство. Той създава условия българските изследвания да бъдат по-лесно намирани, четени и използвани по света, насърчава научното сътрудничество и гарантира, че знанието, създадено с обществен ресурс, е достъпно за всички. Науката в България се подкрепя от държавата и тя трябва да бъде достъпна за всички“, каза Емил Спахийски.

Заместник-директорът на Издателството Венцислав Генков представи новия портал на научните списания и възможностите, които той предоставя на авторите, редакторите и читателите.

Той обясни, че най-голямото предимство на новия портал е, че за първи път е осигурен отворен достъп до пълния архив на деветте научни списания на издателството – „Математика и информатика“, „Педагогика“, „Български език и литература“,

Снимки Крум Стоев

тура“, „Обучение по природни науки и върхови технологии“, „Професионално образование“, „Философия“, „История“, „Чуждоезиково обучение“ и „Стратегии на образователната и научната политика“. Съдържанието може да бъде открито по списание, година, брой, автор или ключова дума само с няколко клика, като са достъпни публикации от архива на „Аз-буки“ от 2021 г. насам.

„Платформата обединява 8495 научни публикации на 6027 автори. Базата данни съдържа близо 25 000 ключови думи, генерирани в научните статии“, посочи Генков.

Той обясни, че в началото екипът си поставя три основни цели – свободен достъп до научното знание, по-добра откриваемост на публикациите и по-висока международна видимост на българската наука.

Досега статиите в научните издания на „Аз-буки“ се публикуваха под формата на PDF, което затрудняваше тяхната четивност. С новия портал за отворена наука всяка от публикуваните в платформата статии е машинно прочетена и приведена в подходящ вид с помощта на четирима редактори.

„Платформата е повече от дигитален архив. Всяка статия е представена със своите метаданни. Включени са и информация за автора, резюме, ключови думи, DOI идентификатор“, обясни заместник-директорът. Това улеснява откриването, използването и правилното цитиране на научните публикации.

„Нашата амбиция е този портал да се превърне в устойчив инструмент за популяризиране на българската наука, за подкрепа на научната общност и за по-силно

то присъствие на българските изследвания в международното научно пространство“, заяви заместник-директорът.

Той не пропусна да благодари на всички, които са работили по реализирането на проекта – на екипа от програмисти, редактори и специалисти от НИОН „Аз-буки“, както и на колегите от дирекция „Наука“ на Министерството на образованието и науката за подкрепата и доброто сътрудничество през целия процес.

Генков очерта и други важни стъпки в публикационната дейност на Издателството. То вече е член на българския портал за отворена наука. „Надявам се до края на есента целият ни архив от метаданни да бъде достъпен и там“, посочи още Генков.

Част от усилията на „Аз-буки“ за повишаване на международната видимост на българската наука е присъствието на деветте научни списания в CEEOL – водеща международна онлайн библиотека и архивно хранилище за пълнотекстови академични публикации в областта на хуманитарните и социалните науки.

Паралелно с работата по новия портал за отворена наука е внедрена и ScholarOne – една от най-широко използваните системи в света за управление на процеса по подаване, рецензиране и редактиране на научни ръкописи. „По този начин доближаваме българските научни списания до международните стандарти за научно публикуване и улесняваме работата на авторите, редакторите и рецензентите“, обясни ползите от работата с платформата заместник-директорът.

„След въвеждането на платформата имаме рецензенти от цял свят. Това е плюс за българската наука“, подчерта Генков.

Той допълни, че статиите в списание „Стратегии на образователната и научната политика“ от тази година се превеждат на английски език, за да могат материалите в него да достигнат до читатели по целия свят.

След представянето на функционалностите на новата платформа на „Аз-буки“ се проведе дискусия на тема „Предимствата на отворената наука за българската научна общност“ с участието на изпълнителния директор на Националния център за информация и документация Ваня Грашкина-Минчева, директора на дирекция „Наука“ към МОН Янита Жеркова и консултанта по наукометрия на Издателството д-р Савина Кирилова.

„Отворената наука в международен мащаб помага научното знание да се споделя по бърз и лесен начин. Веднага след като нещо е публикувано, то достига до научната общност. Това може да увеличи и цитируемостта, защото достигането до съответния документ е по-лесно и съответно помага за повишаване на индекса на Хирш на учените и сътрудничеството помежду им“, каза д-р Кирилова.

Янита Жеркова посочи, че отвореният читателски достъп е част от мерките, залегнали в стратегията за развитие на научните изследвания.

„Отварянето на Издателство „Аз-буки“ към обществото и бизнеса е важна стъпка да превърнем научните списания в диамантен модел на отворена наука. Вие сте нашите диаманти“, заяви тя.

Ваня Грашкина-Минчева припомни, че предложението за създаване на български портал за наука е направено от НАЦИД. Към момента в него са достъпни над 120 000 научни публикации, предоставени от над 120 научни организации. „Благодарение на подкрепата на МОН успяхме да направим възможно автоматичното прехвърляне от институционалните хранилища на научните организации към портала за отворена наука“, посочи Минчева.

Тя посочи още, че НАЦИД печели проект към Европейската комисия за създаването на национален възел, който да бъде връзката с европейския облак за отворена наука. Чрез финансирането ще бъдат създадени предпоставки публикации в българския портал за отворена наука да бъдат видими и в европейския.

Стела МАРИНОВА

Немското училище в София (Deutsche Schule Sofia) влезе в топ 20 на най-добрите училища, които тази година се състезават за Немската награда за училища. С проектите, по които работят, и езиковите компетентности на своите възпитаници то впечатлява журито измежду общо 87 подадени кандидатури от цялата федерална територия и мрежата на немските училища в чужбина. В началото на юни експертно жури посети Deutsche Schule, за да се запознае отблизо с учебния процес и представителите на училищната общност.

„Наградата е изключително престижна в контекста на германската образователна система и да бъдем в топ 20, за нас означава, на първо място, огромно признание. Участваме за първи път. Наградата предимно се фокусира върху училища в рамките на Германия. Немските училища в чужбина също имат право да участват, но те са изправени пред по-големи предизвикателства“, обяснява Велимира Шиникова, координатор на първа гимназиална степен, която в Немското училище обхваща от V до X клас.

Основният мотив в кандидатурата на Немското училище в столицата е среща. „В името си съдържа названието „Училище за среща на културите“ и това е лийтмотивът, който крепи училището от създаването му до днес“, допълва преподавателката.

Училището дава възможност за среща не само между българската и германската култура, но и на много други националности. Заедно с малчуганите в детската градина там се обучават около 430 деца от над 13 националности. Има ученици от Япония, от Китай, от Русия, от Украйна.

„Атмосферата е толерантна. Независимо че са от различни националности, нашите деца посещават немски училища в различни части на света и чрез немския език могат да общуват непосредствено. Поставяме силен акцент върху Европа и европейската идентичност. Журито остана впечатлено, че успяваме да мотивираме децата да изучават този нелесен език“, споделя Шиникова.

Досега с различни националности, обединяващи се около немската езикова култура, е и благодарение на учителите. Те често са преподавали в различни части на света. „Това също е компонент на среща. Имам колеги, които са преподавали в Шанхай, а след това при нас. Разговорите с тях са обогатяващи и мотивиращи за децата. Силата на Немското училище са висококвалифицираният персонал и активните ни ученици“, допълва координаторът на първа гимназиална степен.

Фокусът е върху ученика. „Разглеждаме всяка отделна личност в нейната пълнота, с нейните заложби, таланти и наклонности“, подчертава събеседничката ми.

Основните методи, които прилагат, са работа по групи, диференцирано и проектно базирано обучение. „Тези методи дават на младите хора база, която е трамплин за успешен и отговорен живот в демократично общество, ориентирано към Европа“, е на мнение Шиникова.

Допълва, че методите им на работа се различават от тези в българските школи. А когато ги посещават преподаватели от други училища, на моменти са учудени как функционира часът. „Даваме значителна свобода на учениците“, посочва преподавателката.

Българската образователна система е включена под формата на хорариум от задължителни часове по български език и литература и българска история. „Имаме споразумение с Министерството на образованието и науката, че признава дипломата, която издаваме, но учениците не получават и българска диплома, а само немска диплома“, посочва Шиникова.

Ако по някаква причина на дете се наложи да премине към българската система, то има тази възможност, защото изучава необходимия брой задължителни часове от българската система.

От две години активно внедряват дигитализацията. В VIII клас учениците получават айпади, които са контролирани в учебна среда. Те не могат да използват приложения, които са извън предвидените за учебния процес. До VII клас телефоните са строго забранени и трябва да бъдат изключени и в раницата. Има строги правила, ако някой бъде забелязан да

използва лични мобилни устройства.

Журито на Немската награда за училища остава впечатлено и от различните проекти, по които училището работи.

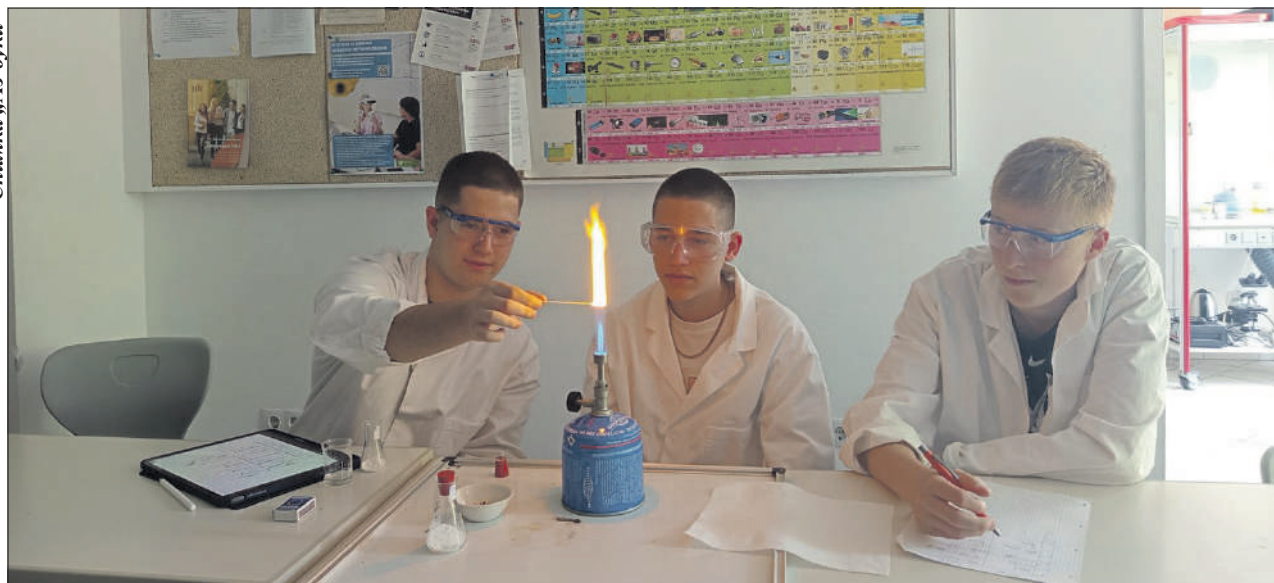
Велимира Шиникова ръководи проекта „Дигитални герои“, в който се обучават група ученици на възраст от VII до XII клас. По него имат партньори в Португалия, Италия, Сърбия и Германия.

„Обучаваме учениците по теми като защита на личните данни, киберсигурност, кибертормоз, фалшиви новини, изкуствен интелект. След това те посещават ученици от малките класове без участие на преподавател,

Място за срещи

Немското училище в София влезе в топ 20 на най-добрите германски образователни институции

Снимка „Аз-буки“

Учениците работят на малки групи

Deutsche Schule през погледа на възпитаниците му

Снимка Немско училище – София

Ян Клемпан, Михаела Филипова, Мари Ненкова и Екатерина Димитрова (от ляво надясно)

Какво най-много харесват от възможностите, които Немското училище в София предоставя на своите възпитаници, споделят четирима от тях.

„За мен доброто образование трябва да е не само в класната стая, а и извън нея. Имаме възможност да получим такова чрез всички проекти, в които можем да се включим и да получим реален опит“, заявява Михаела Филипова от X⁵ клас.

За нея важна от част от образованието в Немското училище са бла-

готворителните кампании, които организират. Тази година след Колежния базар даряват спечелените пари на „Капачки за бъдеще“ и на детско отделение.

„Не се учим само на формули или на граматика, а и на добро, защото то се възпитава. Образователната система не само в България, а и в целия свят пропуска обучението към доброто. След като завършим, няма да бъде важно дали сме наизубрили формулата по математика, но това, което ще остане, е възпитанието

ни“, подчертава десетокласничката.

За Мари Ненкова от VIII⁶ клас възможността за интернационални връзки с различни държави и дигитализацията на учебния процес са два от факторите, които я карат да идва с желание на училище.

„Харесва ми да пътувам, както по „Еразъм“, така и по различни проекти, като „Дигитални герои“. Обмените са полезни за децата, които искат да се запознаят с представители на други училища. Тези връзки са много ценни за нас“, посочва Мари.

Нейната съученичка Екатерина Димитрова също обича да участва в различните проекти, които провеждат съвместно с други държави. „Срещаме се с различни хора. Харесва ми идеята, че можеш да завържеш контакти извън България, които остават за цял живот“, посочва осмокласничката.

Тя е щастлива и от езиковата общност, която изграждат и извън пределите на училището. След часовете децата говорят не само на български или на немски, но и на английски.

Ян Клемпан е от XI⁶ клас. „Това, което прави училището ни специално, е, че е добре организирано. Уроците са разнообразни, така че е забавно да си ученик в Немското училище. Отношенията между учениците от различни култури са много добри – всички се уважават взаимно и между тях царя хармония“, казва той.

Ян отбелязва, че благодарение на проектите по Програма „Еразъм“ е интересно да си в училището. А по време на визитите в чужбина се запознават с различни гледни точки.

За него в училището е не само забавно и интересно. „След училището си много добре подготвен за зрелостните изпити и за студентския живот“, смята младежът.

провеждат с тях занимания и под забавна и игрова форма работят с децата по темите“, споделя ръководителят.

По друг проект инсценират сесии на ООН, като всеки ученик застава в позицията на определена държава и дискутират по зададена актуална политическа тема. Проектът има партньори извън България, предимно в Германия. Съвместно организират много мобилности.

По проект „Училищни санитарни“ група от ученици са обучени да оказват първа помощ и в случай на нужда по-малките възпитаници на школото могат да ги извикат.

Друг любопитен проект е училищният вестник, който се казва „9 часа“ и може да бъде намерен онлайн и на хартия. Главен редактор на изданието е учителката по български език и литература в Немското училище в София Красимира Петрова.

Любопитно е, че младите журналисти пишат материалите си на четири езика – български, немски, английски и френски. „Преводът от български на немски или на английски включва творчество и затова децата се научават да общуват правилно на четири езика. Изключително горда съм с учениците, че могат да пишат статии на

Езиковите умения на учениците впечатляват журито

Райка Вите, педагогически координатор в гимназия „Кронсхаген“ и бивш педагогически директор на Немското международно училище в Йоханесбург, остава впечатлена от езиковите умения на учениците. „Езиковата компетентност е много висока. Не само по немски. Езиците са необходими, за да общуваш на европейско ниво, и точно това правят тук“, посочва тя.

Отбелязва, че немският, който владеят учениците, е изключителен. Дава пример, че разговарят с шестокласничка, чиито родителите са българи, но тя владее отлично немски.

„Най-интересното беше да се запознаем с международния контекст на училищната общност в София и възможността да се срещна с други училища в Европа благодарение на Програма „Еразъм+“. Чудесна възможност е да могат да участват в толкова много международни проекти“, отбелязва Маркус Пипер, началник отдел в Сенатската администрация по образованието, младежта и семейството в Берлин.

Прави му впечатление и сградата на училището. Тя е жилищна и класните стаи са апартаменти, които са специално пригодени за класни стаи. Това дава възможност за работа в малки групи, за индивидуална работа, за диференциране, отбелязва Пипер.

Снимка „Аз-буки“

Главният редактор на вестник „9 часа“ Красимира Петрова и десетокласничката Кристина Атанасова с най-новия брой на изданието

Награда с голямо значение

С Немската награда за училища фондациите Robert Bosch Stiftung GmbH и Heidehof Stiftung GmbH отличават най-добрите училища в Германия за двadesети път. Журито оценява шест области на качество: „Качество на преподаването“, „Успех“, „Отношение към многообразието“, „Отговорност“, „Училищна атмосфера, училищен живот и извънучилищни партньорства“, както и „Учещо се училище“.

От 2006 г. насам са кандидатствали повече от 2800 училища. Въздействието на Наградата се простира далеч отвъд училищата победители: наградните концепции се разпространяват в цялата страна чрез Портала за германските училища, курсове за повишаване на квалификацията и публикации.

Участващите училища могат в продължение на 15 месеца да работят интензивно върху развитието на своето преподаване в Портала на Немската училищна награда. Програмата за посещения и практика дава възможност на всички учители в Германия да се запознаят с работата на училищата победители – по този начин се създава цикъл, в който добрите училищни практики се укрепват и разпространяват.

добро ниво както на български, така и на немски“, казва главният редактор на училищното издание.

Отличаващо за вестника е, че екипът му си сътрудничи с немски училища от други части на Европа. „Във всички немски училища в чужбина има училищен орган, който представя актуална информация какво се случва по света и в училището“, посочва Петрова.

От две години десетокласничката Кристина Атанасова е част от редакцията на „9 часа“, а от 12 е възпитаник на Немското училище. Тя споделя, че миналата година правят обмен с ученически вестник на немското училище в Рим и издават общ брой.

„Обичам да пиша за най-различни неща. Често имам честта да разказвам за предстоящи или минали празници“, отбелязва Кристина.

Харесва й, че за създаването на вест-

ника роля имат ученици на всякаква възраст – от V клас, а доскоро и до XII. „Всеки, който има желание, е добре дошъл при нас. Дори да не е част от редакторския екип, който иска, може да напише статия или стихотворение. Единствено трябва да ни ги изпрати и биват публикувани“, посочва десетокласничката.

На страниците на „9 часа“ могат да бъдат прочетени и различни истории, дело на ученици. Последната е с вълци и е с автор петокласника Давид, който я започва през септември. Досега в различни броеве на вестника са поместени четири епизода от нея.

Екипът на изданието организира и благотворителни каузи. От последно проведената акция „Жълти стотинки“ събират около 800 евро. Обменят ги и ги даряват за обучението на млад лекар от Детската онкоболница във Варна.

„Дракула“ завладява Варна

Снимка МДТ „Константин Кисимов“ – В. Търново

Момент от спектакъла

Петя НИКОЛОВА

Музикално-драматичният театър „Константин Кисимов“ – Велико Търново, представя бродуейския мюзикъл „Дракула“ на сцената на Летния театър в морската ни столица.

„Това е история за любовта, страха, изкушението и безсмъртието“, казва режисьорът Петко Бонев. А диригентът Патриков провокира още повече интереса: „Озвучаването на спектакъла напомня филмова лента на психотрилер и обещава на зрителите преживяване, в което симфоничният оркестър ще звучи като истинска рок банда“.

След премиерата на спектакъла в старопрестолния град през декември миналата година, на 26 юни и морската ни столица получава шанс за среща с емблематичния граф. Произведението на световноизвестния композитор Франк Уайлдхорн е под диригентството на маестро Георги Патриков и режисурата на Петко Бонев.

За Бонев „Дракула“ е спектакъл, съчетал най-доброто от музикалния театър – силна драматургия, въздействаща музика, впечатляващи визуални решения и ярки актьорски превъплъщения. Маестро Патриков определя като предизвикателство музиката на Уайлдхорн, която излиза извън класическото звучене и близо 80% е в стилистиката на рок операта.

Великотърновският театър, откупил правата на култовия мюзикъл и представил го първи в България, обещава на публиката драматизъм, чийто заряд идва както от либретото на Дон Блек и Кристофър Хамптън, така и от въздействието на тембрите и рок енергията.

От пресцентъра на културната институция съобщават, че на сцената на Летния театър във Варна ще излязат оркестърът, хорът и балетът на МДТ „Константин Кисимов“, както и популярни изпълнители от оперната, музикалната и театралната сцена. В образа на граф Дракула влиза Бранимир Недков, а освен него в спектакъла участват Християна Лоизу, Никола Попов, Калина Костова, Елена Траянова, Драгомир Шопов, Цинг Фанг Хе, Георги Тодоров, Цветомил Йорданов, Иван Челавров, Пламен Долапчиев, Диана Димитрова и Гергана Цакова. Всички те ще вдъхнат живот на персонажите от историята на Брам Стокър.

„Специално за постановката към оркестровия състав се присъединява виртуозният китарист Цветан Маринов, а използването на електрическа китара, електронни пиана и нестандартни ударни инструменти създава уникална звукова картина, която засилва усещането за мистерия и напрежение“, уточняват от МДТ „Константин Кисимов“.

Не можем да не отбележим и визията на спектакъла. За нейното въздействие роля има и 3D мапингът на Лора Руневска, за която „Аз-буки“ вече писа. Сценографията и костюмите са на Ася Стоименова и пресъздават готическия свят на романа. Танцовите картини на Катя Богданова допълват внушението за зрелищност, а за хоровата подготовка заслуга има хормайсторът Яница Първанова.

И още един любопитен факт. За зрителите режисьорът Петко Бонев издава, че в българския вариант на „Дракула“ е оставил действие в хотел „Одеса“ във Варна, което липсва в либретото, но присъства в романа на Брам Стокър.

Актьорът Ивайло Захариев разговаря с младежи за избора, отговорността и живота без наркотици

Северина ДИМИТРОВА

Силата на изкуството като средство за възпитание и превенция отново намери своя убедителен израз в Кюстендил.

В Голямата зала на Общинския драматичен театър десетки ученици се срещнаха с актьора Ивайло Захариев чрез спектакъла „Спасителят“ – емоционално и въздействащо представление, насочено към важни теми от живота на младите хора.

Събитието е организирано съвместно от Общинския съвет по наркотични вещества – Кюстендил, Превантивно-информационния център по наркотични вещества и Местната комисия за борба с противообществените прояви на малолетните и непълнолетните към Община Кюстендил.

Спектакълът поставя във фокуса въпроси, които вълнуват всяко младо поколение – личния избор, отговорността към себе си и околните, приятелството, ценностите и предизвикателствата на съвременното общество. Чрез достъпен език и силно сценично

присъствие представлението провокира размисъл върху последствията от рисковото поведение и значението на информираните решения.

Особено ценна част от инициативата е дискусиата след спектакъла, която даде възможност на учениците да зададат своите въпроси и да споделят мнения по теми, свързани с употребата на психоактивни вещества, натиска на средата и отговорния избор в ежедневието.

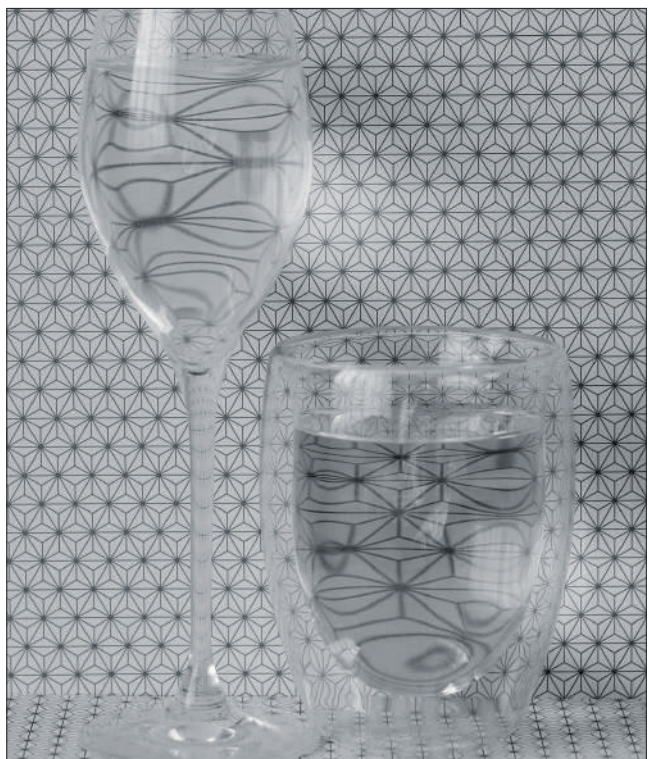
В събитието участваха ученици от училищата на територията на община Кюстендил, както и представители на институции, работещи в сферата на превенцията и подкрепата на младите хора.

Инициативата е част от последователните усилия на местните институции за изграждане на здравословни нагласи и социална отговорност сред подрастващите. Тя показва, че когато културата и образованието вървят ръка за ръка, посланията достигат по-лесно до младите хора и оставят трайна следа в тяхното съзнание.

Съюзът на физиците в България и фондация „Еврика“ организират в рамките на 54. национална конференция по въпросите на обучението по физика национален конкурс за есе, който от 2025 г. носи името на проф. Никола Балабанов, за ученици и студенти на тема „Физиката за мен е...“. Над 200 участници от 45 средни училища и 21 студенти от 4 висши училища в три възрастови групи (VI – VIII клас, IX – XII клас и студенти) от 42 града показаха задълбочени познания по физика. Поради големия брой есета, които заслужаваха да бъдат отличени, журито реши за I, II, III място и за поощрения да бъдат класирани по няколко есета. Дадени бяха 5 поощрения и 1 специална награда за VI – VIII кл.; 6 специални награди за IX – XII кл., както и 2 специални отличия – за отборно представяне на СУ „Хаджи Мина Пашов“ – Сливен, с научни ръководители Пенка Василева и Анета Стоянова и на СУЕЕ „Св. Константин-Кирил Философ“ – Русе, с научен ръководител Румяна Георгиева.

Мегиен партньор на форума е Национално издателство „Аз-буки“.

По традиция вестник „Аз-буки“ публикува отличените творби.

„Танцът“ на чашите“ от Христо Гечев – VIII клас, ПТГ „Доктор Никола Василиади“, Габрово – първо място от Националния фотоконкурс за ученици и студенти на тема „Физиката в един кадър“, проведен в рамките на 54. национална конференция по въпросите на обучението по физика

Физиката за мен е живот

Боян Харизанов – VI кл., II място СУ „Свети Климент Охридски“ – Варна
Научен ръководител: Павлина Георгиева

Никога не съм се замислял, че всичко около нас е физика, докато не се запознах с нея отблизо. Аз съм ученик със специални образователни потребности. Водех динамичен живот, спортувах, играех с приятелите си, карах колело и един ден – стоп! Природата си има своите физични закони и те могат да бъдат както хубави, така и лоши.

Събудих се в клиника по неврохирургия, беше много тежко...

Сега, вече след време, когато изучавам физиката като учебен предмет, разбирам колко осезаема е връзката между физиката и медицината. Ако физиката е животът, то тя е и „очите“, с които виждаме вътрешния си свят.

Ще започна с образната диагностика. Светлината – тя не е просто видимост, а електромагнитна вълна, която пренася информацията от далечни звезди до очите ми.

– Рентгеновите лъчи и КТ: откритието на Рентген променя историята на човечеството.

– Компютърната томография създава триизмерен модел на тялото ни.

– Ядрено-магнитен резонанс (ЯМР): това е върховно постижение на неинвазивната грижа за живота.

Електричеството (ЕКГ и ЕЕГ): без него хората биха били слепи за ритъма на живота. Всеки удар на сърцето е електрическа крива, която лекарят вижда на екрана. Човешкото тяло е една електрическа верига. Всеки сигнал, който мозъкът изпраща към мускулите, е електрически импулс, предаване на нервните сигнали.

Нашето дишане и сърдечен ритъм са периодични движения. Когато един хирург

ортопед възстановява счупен крайник или поставя става, той работи като инженер физик. Изчислява векторите на

силите, триенето в ставите и устойчивостта на костите при равноускорително движение (тичане, скачане).

Енергията: тя е в основата на всичко – от метаболизма в клетките ми до горенето на Слънцето. Тя не се губи, а само променя формата си. Това ми дава усещане за вечност – ние сме изградени от атоми, които някога са били в сърцето на звездата.

Забравих за най-важното за моята рехабилитация – физиотерапията. Тя използва механични вибрации (трептения) с определена честота, за да увеличи регенерацията на тъканите. Ето тук физиката се среща с биологията в една точка: правилната честота на движение може да лекува, докато неправилната може да разрушава. Хаос и ред!

Развитието на медицината следва постиженията на природните науки и най-вече на физиката. Медицината е първата и най-широка сфера на приложение на физичните открития. При голяма част от диагностичните и при много от лечебните методи се използват физични явления и закономерности. Затова медицинската физика е най-голямата област на приложната физика. Разбрах, че стисъкът на Нобеловите награди по физика на физици за постижения, свързани с медицината, е дълъг – Вилхелм Рънтген, Антоан Бекерел, Мария и Пиер Кюри и други. Питам се дали остана още нещо за откриване?

Физиката е моят прозорец към бъдещето. От полупроводниците в нашите смартфони до ядрения синтез, който може да спаси планетата от енергийна криза – всичко е плод на разбирането ни за материята. Да обичаш физиката, означава да вървиш в прогреса.

След всичко видяно и приложено върху мен, аз вече съм самостоятелен, аз съм герой!

Свободата да не се страхувам от непознатото*

Виктория Ботева – VII кл., I място ОУ „Неофит Рилски“ – Габрово
Научен ръководител: Дарина Ганчева-Маринова

В свят, който често ни залива с не-сигурност и необясними явления, тази наука се явява като фар, който осветява пътя на логиката и разбирането. Страхът обикновено се ражда там, където свършва знанието, но когато притежаваш инструментите да анализираш реалността, светът преставя да бъде заплашителен и се превръща в необятна площадка за изследване.

Често казват, че седми клас е време на избори и нови начала, но за мен срещата с предмета физика тази година не беше просто поредният нов час в програмата, а по-скоро отваряне на врата, която винаги е стояла леко откритата в съзнанието ми. Тя беше по-скоро дълго очаквана среща с нещо познато и вълнуващо. Макар да изучавам тази наука отскоро, физиката присъства в моя живот от много по-рано. Тя не започна с първия учебник или първия чертеж на сили върху черната дъска. Още като малка често търсех отговори на въпроси, за които по-късно разбрах, че са в основата на тази необятна наука. Защо предметите падат винаги надолу? Защо огледалото обръща образа ми?

За мен физиката е ключът към разгадаването на света, който ни заобикаля. Без този ключ ние сме просто пътници в един механизъм, чието управление не разбираме. Спомням си как като по-малка гледах предавания, които обясняваха защо небето променя цвета си. Тези моменти на тихо съзерцание пред екрана или над илюстрациите на Космоса изградиха у мен усещането, че Вселената не е хаос, а

сложна, подредена система. Тогава тези знания бяха просто интересни факти, парченца от пъзел, които събирах за удоволствие. Не знаех как се свързват, но чувствах, че всяко парче е ценно.

Днес, в класната стая, тези парченца започват да се подреждат в една голяма и логична картина. Най-голямата ми страст в часовете по физика до момента са уроците, свързани със звука. Може би защото звукът е нещо, което ни свързва емоционално, неговото физично обяснение ми се струва още по-пленително. Има нещо магическо в това да разбереш, че всичко, което чуваме – от шепота на вятъра до любимата ми песен – е поредица от трептения и невидими вълни, пътуващи през пространството. Физиката ни учи, че музиката не е просто изкуство, а математика и механика, облечени в ефирна форма.

Когато за първи път научих как звукът се разпространява и защо в Космоса цари пълна тишина, светът около мен изведнъж стана по-смислен. Концепцията за вакуума, в който няма среда, която да пренесе трептенето, ме накара да оценя още повече въздуха, който ни обгръща. Сега, когато чуя ехо или усетя басите на някоя мелодия, аз не просто ги възприемам със сетивата си, а ги „виждам“ през очите на физиката. Представям си как молекулите на въздуха се съгъстват и разреждат, как се удирят в стените и се връщат към мен, носейки информация за пространството. Звукът е доказателство, че най-невидимите неща в природата могат да имат най-силно въздействие върху нас.

Азбуката на Вселената*

Румен Чавдаров – VII кл., I място ОУ „Неофит Рилски“ – Габрово
Научен ръководител: Дарина Ганчева-Маринова

Когато се замисля над въпроса „Какво е за мен физиката?“, първо се сецам за мисъл, вдъхновена от идеите на великия Галилео Галилей, че ако математиката е езикът, на който е написана Вселената, то физиката е азбуката и граматиката на същия този език. Тази мисъл не е просто красива метафора, а истината за начина, по който човечеството пребивава в реалността. За мен физиката не е просто учебен предмет или сбор от формули и теории в учебника. Тя е ключът към разбирането на всичко около нас – от трептенето на най-малката частица до величието на далечните галактики. Физиката е територия за хора с бистър ум, практическо и логическо мислене и възможности, които често излизат извън границите на стандартното. Тя изисква от нас не просто да наблюдаваме явленията, а да имаме смелостта да поставяме въпроси. Физиката за мен е науката, която ни доказва, че светът е подреден и че зад хаоса стоят закономерности, които чакат да бъдат разгадани.

Не можем обаче да говорим за величието на физиката, без да споменем нейната най-тъмна и същевременно най-моцна проява: създаването на атомната бомба. Велики физици като Робърт Опенхаймер и самия Айнщайн са осъзнали, че разцепването на атомното ядро освобождава енергия, способна да залива градове за секунди. Това е моментът, в който физиката излиза от кабинетите и се превръща в съдба за милиони. Този пример ни учи, че науката, сама по себе си, е неутрална – тя е като огъня, който може да стопли дома ни, но може и да го изпепели. Днес, същата тази ядрена физика, която създаде бомбата, ни

дава възможност да произвеждаме чиста енергия чрез АЕЦ или да лекуваме тумори, което показва, че пътят на науката винаги трябва да бъде подчинен на човечността. Величието на физиката според мен се крие и в това, че тя ни кара да се замислим за мира и за оцеляването на нашата планета.

Физиката ни учи и за звука – как трептенията се превръщат във вълни, които пътуват през въздуха. Още по-впечатляващо е присъствието на физиката в медицината. Тук тя се проявява в своята най-хуманна и благородна светлина, превръщайки се в щит срещу болестите и страданията. Всичко това е тясно свързано с тази често неразбрана, а същевременно полезна и велика наука, защото тя дава на лекарите „свърхестествени“ сетива. Специфични уреди като скенерите за компютърна томография (КТ) използват насочени рентгенови лъчи, за да изградят детайлен триизмерен образ на органите, без да се налага инвазивна намеса. Ядрено-магнитният резонанс (ЯМР) пък е истинско технологично чудо – той впряга мощни магнитни полета, за да накара водородните атоми в тялото ни да резонират и да излъчват сигнали, които се превръщат в картина на меките тъкани и мозъка.

В заключение, физиката за мен е разбиране на нашето място във Вселената. Тя е значима наука, защото дава решения на глобалните проблеми – от чистата енергия на бъдещето до изследването на далечния Космос. Дава ни инструменти да строим, да лекуваме и да пазим природата. Тя е велика, защото не спира да задава въпроси и да търси отговори дори там, където изглежда, че няма такива.

* Заглавията са на редакцията. Есета са публикувани със съкращения.

Теодор Вакарелски от Института по информационни и комуникационни технологии – БАН, е носител на награда за млад учен за 2023 г.

Запалва се по математиката още като ученик, което го води до Софийската математическа гимназия и магистърската степен в областта в Софийския университет. Преминува и едногодишно допълнително обучение по математическо моделиране в Германия. След завръщането си започва работа в Института по информационни и комуникационни технологии.

Първата тема, с която се захваща, му подсказва неговият научен ръководител проф. Кирил Алексиев. Става дума за т.нар. слежение на очи (eye tracking), като това се случва по време на семинар в Софийския университет още докато Теодор е студент.

Зина СОКОЛОВА

Темата ми се стори много интересна и затова помолих проф. Кирил Алексиев за допълнителни материали. Прочетох ги и дискутирахме, спомня си Теодор Вакарелски. След това той организира семинар за своите състуденти върху прочетеното. Тогава идва и поканата на проф. Алексиев да работи с него. Така попада в Института по информационни и комуникационни технологии – БАН. Младият учен признава, че в началото изобщо не предполага, че може да достигнат резултатите от изследванията, част от тях са представени на форума „Наука за бизнес“, провел се наскоро.

„Вече пет години се занимавам с тази тематика и успяхме да идентифицираме хора. Но вместо с пръстов отпечатък, разпознаване на лице или подпис – чрез движението на очите. Един пръстов отпечатък може да бъде манипулиран, докато методът за слежение на очи – не“, подчертава Теодор.

В случая eye tracking представлява устройство, работещо с излъчвател и камера. То излъчва инфрачервена светлина, създава се т.нар. зайче в човешкото око, което се следи от камерата в устройството. В момента, в който се появи движение на окото, се получава промяна в „зайчето“ и може се определи много точно в каква посока гледа окото. Всичко това може да се направи с предварително изготвен сценарий, който се презентира на екрана. В този сценарий човек има визуални задачи за решаване, които изпълнява.

Устройството, което следи очите, записва в каква посока гледа човек, и по този начин може да се разбере неговата стратегия за решаване на задачата. Съществуват два вида подобни устройства – статични и преносими. Преносимите се слагат на главата, а статичните са поставени пред монитора. За различните експерименти се използва един от двата вида.

Като пример младият учен дава точка, която се движи по екрана и човек трябва да я следи с поглед. Или пък му се показва някакво изображение на екрана. Една възможна задача е да се намерят ключовете на изображението. Друга пък е свързана с идентификация на даден човек посредством фиксирането на погледа му върху конкретна точка. Реално в този процес възникват три вида фиксационни движения, които са незабележими с невъоръжено око.

„Тоест, ако в момента погледна в определена точка, вие няма да забележите движение на моите очи. Те ще изглеждат статични. Но устройството за проследяване улавя и най-малките движения. Всъщност регистрира не едно, а цели три движения – т.нар. микротремор, микродрифт и микросакади. Последното е най-интересният вид. Точно благодарение на него разпознаваме хора. Ако разгледаме движението на окото в много голям мащаб, то обикаля около точката, до която е фиксирано. И от време на време, средно

на около една-две секунди, извършва едно по-голямо отклонение и се връща отново във фиксационната точка“, обяснява Теодор.

Според математика това е голямо отклонение, или поне е такова в мащаба на фиксационните движения. Но всъщност не се забелязва с невъоръжено око. И точно това движение е много характерно за всеки човек. Както някой се подписва с определен почерк, по същия начин отклонението е много характерно за всеки индивид. И това помага той да бъде идентифициран. Дори след дълъг период.

Подходът може да се приложи за контрол на достъпа до определени обекти, тъй като системата не може да бъде излъгана.

„Няма как да се фалшифицира идентификацията, която правим. Когато човекът застане пред инфрачервената камера на

тази врата, системата намира неговите микросакади, разпознава, че това е същият човек, и му осигурява достъп“, подчертава Теодор Вакарелски.

А защо методът е по-добър от пръстов отпечатък? Младият учен обяснява, че пръстовият отпечатък би могъл да бъде фалшифициран. Например със силикон може да бъде създаден пръстов отпечатък, който да позволи неотторизиран достъп до определени системи. Но динамичното движение на окото зависи от конкретната ситуация, от конкретния начин, по който човек гледа, и това няма как да бъде фалшифицирано на този етап от развитието на технологиите.

По-сложен е въпросът с приложението на получените резултати. Учените са изпълнили задачата си и са разработили система, която автоматично разпознава

Очите казват всичко

Родни учени разработват нови методи за разпознаване и слежение на емоциите чрез движенията на погледа

микросакадите и може да определи на кого принадлежат. И това е приложение, готово да бъде внедрено в практиката. Но за да не останат разработките на изследователите само на теория, е необходимо да се намеси и бизнесът.

Интерес от подобно прецизно разпознаване имат и криминалистите. Те биха били потенциални потребители, защото следенето на очи прилича на част от техните методи. „Правени са опити да се внедри точно в полиграфа този метод, защото неговата точност се завишава с около 20%. Това не е малко. Така че, ако се следят по правилния начин, очите дават много точна информация“, уточнява Теодор.

Друго приложение е контролът на достъпа до сгради. Телефоните също биха могли да се отключват вместо с парола, пръстов отпечатък или лицево разпознаване чрез движението на очите, което ще направи много по-сигурен процеса на достъп.

„Например няма да рискуваме някой да отключи телефона ни, докато спим. За пръстов отпечатък и паролата – за там е ясно. Те са доста ненадеждни като средства. Всъщност достигнахме до две направления при изследването на движението на очите. В началото споделих, че за целите на идентификацията изследваме микродвиженията, тоест фиксационните движения на очите. Но има и макродвижения, които се получават при движещ се обект в пространството, който очите следят. И тогава те се въртят с по-голяма амплитуда“, разказва още младият учен.

Оказва се, че този тип движение не е достатъчно за идентифициране на хора. Обаче има друга информация в него – чрез макродвиженията на очите можем да разпознаем емоционалното състояние на човек.

„Разработили сме реално две системи. Първата е за идентификация на хора, втората – за разпознаване на емоции, която е по-нова. Завършена е преди по-малко от година“, обяснява Теодор.

На този етап учените разпознават само две емоционални състояния – положително или негативно. Но в бъдеще вероятно кръгът ще се разшири. Любопитно е, че на човечеството са познати над 250 различни емоции. И те се разпознават по макродвиженията на очите. Реално се търси затворена крива на движението на очите при макродвиженията. Окото тръгва от една точка, движи се в определена посока, после слиза надолу, качва се нагоре, върви наляво и пак се връща в първоначалната точка.

И докато микродвиженията са невидими без специална апаратура, то макродвиженията могат да бъдат забелязани с човешко око.

„Имаме завършен софтуер, който е готов да се използва от компаниите. Относно емоциите, надявам до средата на 2027 г. вече да имаме и готов софтуер за разпознаване на по-широк спектър от състояния“, казва накрая Теодор Вакарелски.

Подобно устройство може да има практическо приложение например при управлението на моторни превозни средства. Ясно е, че когато един шофьор не се чувства добре или е в силно негативно емоционално състояние, вероятността да направи пътен инцидент, е много по-голяма. Съответно подобна система, вградена във всеки автомобил, може да проследява емоционалното състояние на шофьора и да преценява дали той може да шофира безопасно. Отделно подходът е приложим и за сигурността на летищата. Например за предвиждане на атентат или друга заплаха. Има емоционални характеристики, които, ако бъдат забелязани навреме, биха могли да помогнат да се избегне евентуален инцидент относно сигурността.

Министерство
на образованието и науката
Национално издателство за
образование и наука „Аз-буки“

Директор:
ЕМИЛ СПАХИЙСКИ
Заместник-директори:
СТОЯН СТОЯНОВ
ВЕНЦИСЛАВ ГЕНКОВ
1113 София
„Цариградско шосе“ 125, бл. 5
За цялата страна:
0700 18466
izdatelstvo.mon@azbuki.bg
azbuki@mon.bg
<https://www.azbuki.bg>

Аз-буки

Банкова сметка:
„Обединена българска банка“ АД
IBAN: BG38UBBS81553139075716
BIC: UBBSBGSF

Национален седмичник
за образование и наука

АЗ-БУКИ
ISSN 0861-3990

Редактори:

д-р Зина Соколова
z.sokolova@azbuki.bg

д-р Диляна Кочева
d.kочева@azbuki.bg

Стефа Маринова
s.marinova@azbuki.bg

Боряна Трайчева
b.traycheva@azbuki.bg

Графичен дизайн:

Иво Христов
i.hristov@azbuki.bg

Петър Владов
p.vladov@azbuki.bg

Стилист-коректор:

Анелия Врачева
a.vracheva@azbuki.bg

Фоторепортер:

Олег Попов

РЕКЛАМА И

РАЗПРОСТРАНЕНИЕ:
izdatelstvo.mon@azbuki.bg

Кореспонденти в страната:

Белене – Ралица Господинова
088 7418349

Бургас – Дана Митева
0898361338

Варна – Розалина Димитрова
088 339920

Велико Търново – Здравка Маслянкова
088 6653255

Видин – Борислава Борисова
vidinster@gmail.com

Ловеч – Жанина Илиева
087 7209597

Пловдив – Деляна Лукова
088 7271712

Смолян – Ангел Добриков
088 9703271

Кюстендил – Северина Димитрова
089 5789515

ДЕЖУРЕН РЕДАКТОР:

Диляна Кочева

Предпечатна подготовка:

НИОН „Аз-буки“

Печатница: „Алианс Принт“ ЕООД

ж.к. „Дружба“ 1, ул. „Илия Бешков“ 3А

Неподписаните снимки в броя са от архива
на в. „Аз-буки“ и глобалната мрежа
Материали не се връщат
Авторските права на публикуваните
текстове и илюстрации са
собственост на вестника

НИОН „Аз-буки“ издава
научните списания:

„Български език и литература“
„Чуждоезиково обучение“

„Математика и информатика“
„Педагогика“

„Професионално образование“
„Философия“

„Стратегии на образователната
и научната политика“

„История“
„Обучение по природни науки
и върхови технологии“

Лятна образователна програма за деца във Варна

Снимка Градска художествена галерия „Борис Георгиев“ – Варна

Програмата съчетава образователни беседи и практически задачи, вдъхновени от произведения на българското изобразително изкуство

Розалина ДИМИТРОВА

Градската художествена галерия „Борис Георгиев“ във Варна започва традиционната си образователна програма „Лято в Галерията“, която ще предложи на учениците от I до V клас разнообразни творчески занимания през юни, юли и август.

Програмата съчетава образователни беседи и практически задачи, вдъхновени от произведения на българското изобразително изкуство. Целта е децата да опознаят света на изкуството по достъпен и увлекателен начин, като развиват въображението и творческите си умения в музейна среда.

Заниманията ще се провеждат както в залите на Градската художествена галерия „Борис Георгиев“ – Варна, така и във филиала ѝ

– Художествения музей „Георги Велчев“. Участниците ще рисуват морски пейзажи, ще създават колажи, книгоразделители и мозайки, вдъхновени от творчеството на известни български художници, като Георги Велчев, Лика Янко, Бронка Гюрова и Димитър Арнаудов.

Всяко занятие включва кратко въведение и практическа задача, а необходимите материали се осигуряват от Галерията. Продължителността е между 40 и 60 минути, като дейностите са съобразени с учебното съдържание по изобразително изкуство за началния етап на образованието.

Част от лятната програма е и новият проект „Къде са картините?“, реализиран в партньорство с образователната платформа „Уча.се“. Интерактивната игра превръща посещението в галерията в своеобразно приключение. Децата получават репродукция на картина и трябва да открият оригинала

сред експонатите. След успешното търсене те научават повече за автора и произведението чрез специално подготвени текстове, съобразени с възрастта им.

Като допълнителен стимул малките участници ще получат безплатни ваучери за достъп до образователната платформа. Инициативата ще продължи до 1 септември и е насочена към семейства, ученици и учители, които търсят възможности за смислено и вдъхновяващо прекарване на лятната ваканция.

Заниманията по програмата „Лято в Галерията“ ще се провеждат от вторник до петък между 10:00 и 16:00 часа след предварително записване.

Организаторите вярват, че срещата с изкуството може да бъде едновременно образователна и забавна, а музеят – място за откривателство, творчество и нови знания.

ПРАВНА КОНСУЛТАЦИЯ

Тодор КАПИТАНОВ

Недостигът на работна ръка в България поставя все по-остро въпроса за привличането на чуждестранни специалисти. Въпреки тази необходимост достъпът на граждани на трети държави до българския трудов пазар остава обвързан със строги изисквания за доказване на квалификация. Тези правила целят да гарантират качество и съответствие с нуждите на икономиката, но често се възприемат от работодателите като административна тежест, която забавя процесите по наемане. Балансът между контрол и гъвкавост се оказва ключов в контекста на нарастващия натиск върху пазара на труда.

Квалификацията като условие за работа на чужденци в България

Със сигурност, от гледна точка на работодателите, изискванията, които законът е определил, могат да бъдат квалифицирани като допълнителна и излишна административна процедура. Това е и причината немалко от тях постоянно да настояват за облекчаване на подобни правила, дори и за тяхното премахване като задължително изискване от страна на закона. Какви са изискванията на законодателството в България относно доказването на квалификацията на чужденците?

В най-общи линии, признаването на квалификации представлява признаване на право за упражняване на определена професия. Съгласно правилата в страната ни признаването на квалификация се дели на признаване на такава относно професии с регулирани правила по отношение на необходимото образование за тяхното упражняване и такива, за които не се изисква специално образование, т.е. нерегулирани.

Регулирани са професиите, за упражняването на които изрично се изисква притежаване на диплома или на друго свидетелство за образование. При тези случаи липсата на необходимата диплома, която да бъде призната от националното законодателство, не позволява достъп до професията в България. Упражняването на регулирана професия в друга държава, различна от България и страна членка на Европейския съюз, в която е придобито

образование, е обект на регулация както от националното ни законодателство, така и на ниво Европейски съюз. В крайна сметка, следва, че за упражняването на професия, която е регулирана, е необходимо да бъдат изпълнени специфични изисквания.

Нерегулирани професии са тези, при които не са налице каквито и да е ограничения по отношение на изискванията за притежаване квалификация и назначаването на работа не е въпрос на регулация от специфични за целта закони, а е достатъчно да се спазват изискванията на общото трудово законодателство в определена държава.

При наемането на чужденци, граждани на трети страни, и при общия ред за издаване на разрешение за работа за наемане на трудов договор, както и при хипотезите на упражняване на висококвалифицирана заетост се изисква удостоверяване на професионалната квалификация на чужденеца.

За предоставяне на решение за достъп до пазара на труда на чужденците, граждани на трети страни, работодателят подава в Агенцията по заетостта документи за образование, специалност, правоспособност, професионална квалификация и опит на работника, легализирани по съответния ред, придружени със заверен превод на български език и съответстващи на изискванията за заемане на длъжността.

ПЕЧАТНА РЕКЛАМА БРОШУРА РОМАН ОТ АНДРЕЙ ГУЛЯШКИ	ШУМНА РАЗПРАВЯ ГЕРОИНЯ НА И. ШРАУС ОТ „ПРИЛЕПЪТ“	ПРИЯТНА ДОМАШНА ОБСТАНОВКА	БЪЛГ. ПОЛИТИК, ПРЕМИЕР (1925-2006) БЪЛГАРСКИ ПИСАТЕЛ (1890-1967)	ОБУШАРСКИ ИНСТРУМЕНТ БЪЛГАРСКИ КОМПОЗИТОР (1901-1952)	ИНДОНЕЗИЙСКИ ОСТРОВ	МАЛКА ГОРА ПРАХ ОТ ИЗГОРЕНИ ПРЕДМЕТИ	МАРКА ЯПОНСКИ АВТОМОБИЛИ ПОЛСКИТЕ АБИОЛИНИИ	ФРЕНСКИ ПИСАТЕЛ - „КЛИМАТИ“	ГЕРОЙ НА Ю. СЕМЬОНОВ ОТ „17 МИЛА ОТ ПРОЛЕТТА“
СТИХОТВОРЕНИЕ ЗА ВЪЗХВАЛА ЙОГИЙСКА ПОЗА		ПОСТАВКА ЗА ЗАКРЕПВАНЕ НА КАРТЕЧНИЦА НА ТАНК АВТОМА-ГИСТРАЛА	ДАРИТЕЛ НА КРЪВ ИЛИ ОРГАН ФРЕНСКИ МАТЕМАТИК (1813-1854)		ОРГАНИЗЪМ, НУЖДАЕЩ СЕ ОТ КИСЛОРОД МЕСТНОСТ КРАЙ САМОКОВ			ЕЗЕРО В ЕЙРЕ ЧАСТ ОТ ВОЛЕЙБОЛЕН МАЧ	
ВЪТРЕШЕН КРЪВОИЗЛИВ	ГРАД В БЪЛГАРИЯ БОЛЕСТ, ЧУМА			ОСНОВНА МИСЪЛ СУЛТАНСКИ УКАЗ	ДРЕВНОГРЪЦКИ МАТЕМАТИК СТОЛИЦАТА НА БАНГЛАДЕШ		СТАРА ИСПАНСКА МОНЕТА СТРАНА НА ЛИЦЕТО НА ЧОВЕК		
СЪВКУПНОСТ ОТ БАГРИ В КАРТИНА БЪЛГАРСКА РОК ГРУПА		МЕКА ШАПКА БЕЗ ПЕРИФЕРИЯ РУНТАВ КАЛПАК	АМЕРИКАНСКИ ПИСАТЕЛ - „КАЛКИ“ ФРЕНСКО КУЛИНАРНО ИЗДЕЛИЕ	ВИД БЪРЗ ТАНЦ ПРОХОД ПРОКОПАН ПОД ЗЕМЯТА		ГЕРОИНЯ НА ДЖ. Х. ЧЕИС БИВШ БРАЗИЛСКИ ФУТБОЛИСТ	ПЛАВАЩ ЗНАК ШАМАНДУРА	ГРАД ВЪВ ФРАНЦИЯ ЯПОНСКИ КОПРИНЕН ПОЯС	ИЗДАДЕНА ЧАСТ НА СГРАДА
	СРЕДСТВО ЗА МИЕНЕ ПОЧЕТНО ЗВАНИЕ НА УНИВЕРСИТЕТ	ГЕРОЙ ОТ „СЕДИМОРКАТА НА БЛЕЙК“ ОБУШАРСКО ЛЕПИЛО	МИНЕРАЛ, ОТ КОИТО СЕ ДОБИВАТ МЕТАЛИ МУЗИКАЛНА НОТА		УВЕДОМИТЕЛНО ПИСМО ЗА ИЗПРАТЕНИ СТОКИ ПАЯКООБРАЗЕН ВРЕДИТЕЛ	СОРТ КАФЕ ГОЛЯМ МОРСКИ РАК		ЦАР НА ЮДЕЯ (73-4 Г. ПР. Н. Е.)	ДРЕВНИ ИЗТОЧНО-СЛАВЯНСКИ ПЛЕМЕНА
УРЕД, ИЗМЕРВАЩ СКОРОСТТА НА КОРАБ РОЛИТЕ, ХАРАКТЕРНИ ЗА 1 АКТЬОР		НОШНА ШАПКА ВЪЗПАЛЕНИЕ НА УХОТО	БЪЛГ. ЛИТЕРАТУРЕН КРИТИК (1910-1992) ФР. ПИСАТЕЛ (1799-1850)	БРЪМБАРИ ОТ СЕМ. БЕГАЧИ ОТШЕЛНИК		СТИХОТВ. НА ЕМ. ПОПЛИМИТРОВ ОСТРОВ ОТ МАЛКИТЕ АНТИЛИ	ФЛАМАНДСКИ ЖИВОПИСЕЦ (1577-1640)	МИННА ГАЛЕРИЯ БЕЗ ИЗХОД ХРУЩЯЛНА РИБА	
	ВИД КОПРИНЕН ПЛАТ ЧАСТ ОТ БОГОСЛУЖБЕНО ОБЛЕКЛО	ЧАСТ ОТ ТЕКСТ ОТ КНИГА ИНДИАНСКО ПЛЕМЕ В СЕВЕРНА АМЕРИКА	ПОЕМА ОТ ДЖ. БАЙРОН МЕСЕЦ ОТ ЕВРЕЙСКИЯ КАЛЕНДАР	ЗАЩИТА, ПОКРОВИТЕЛСТВО	КРЪСТОСЛОВИЦА ПЕРУАНСКИ ПОЕТ (1908-1974)	ПРИБОР ФРЕНСКО МОДНО СПИСАНИЕ		ГЕРОЙ НА ЛЕВ ТОЛСТОЙ ОТ „СИЛАТА НА МРАКА“	
МАРКА ПРАХ ЗА ПРАНЕ			ОСНОВЕН ЛИТЕРАТУРЕН РОД		МЕХАНИЗЪМ ЗА ПОВДИГАНЕ НА ТОВАРИ ГЕРОЙ НА МОПАСАН ОТ „ДЯВОЛЪТ“			ТРЪНЛИВ ХРАСТ	ЩАТ В САЩ
ГЕРОЙ ОТ РОМАНА „ТРУДНО Е ДА БЪДЕШ БОГ“ ФАЗА, СТЕПЕН			ВЕРУЮ, ПРИНЦИП ГЕРОЙ ОТ „ТРИМАТА МУСКЕТАРИ“		ХИМИЧЕН ЕЛЕМЕНТ ТУРИСТИЧЕСКА ДРЕХА				
БИВША НЕМСКА ФИГУРИСТКА МЯРКА ЗА ЗЕМНА ПЛОЩ		ПЬЕСА ОТ СТЕФАН САВОВ МОДЕЛ „ФИАТ“	ЕВРОПЕЙСКА СТОЛИЦА ФРЕНСКИ ДРАМАТУРГ (1622-1673) „ТАРТУФ“	ДРЕВНОГРЪЦКИ ПОЕТ ГРАД В АВСТРИЯ	РОМАН ОТ АНТОН СТРАШИМИРОВ МОДЕЛ „ШКОДА“	КУПЛУНГ ВИД КАРТОФИ С ТЛАДКИ ГРУДКИ	ЧАСТ ОТ ТЯЛОТО МЕТАЛЕН ПРОВОДНИК		
	ВИСОКА ПЛАНИНА В АЗИЯ ХИЩНИК ОТ СЕМ. КОТКИ			ХИЖА НА ВИТОША ВИД БЕЗДИМЕН БАРУТ		ГОЛЯМА ТРОПИЧЕСКА ЖАБА СОРТ СЛАДКА ВИШНА		ГИМНАСТИЧЕСКИ УРЕД	
СТИХОТВОРЕНИЕ ОТ ХРИСТО СМЕРНСКИ	ДОБРОКАЧЕСТВЕН ТУМОР КАНАЛИ ЗА ОТВЕЖДАНЕ НА ПОДПОЧВЕНИ ВОДИ	РЕКА В НИГЕРИЯ ФРЕНСКИ ФИЗИК (1791-1841)	СПОРОНОСЕН ОРГАН ПРИ НЯКОИ ГЪБИ СПОРТНО РАВЕНСТВО	ОТМЕРЕНОСТ В МУЗИКАТА ГЕРОЙ НА Г. ФЛОБЕР ОТ „САЛАМЪО“	ГЕРОИНЯ НА Х. МЕСЕН ОТ „НОРА“ ГРАД ВЪВ ФРАНЦИЯ		ВИД ВЗРИВНО ВЕЩЕСТВО	ЦЪРКОВНА КОПРИНЕНА ПОКРИВКА	
АНГЛ. ПОЛЯРЕН ИЗСЛЕДОВАТЕЛ УЕДИНЕНО МЯСТО В РЕСТОРАНТ		РАСТЕНИЕ ОТ СЕМ. УСТНОЦВЕТНИ НАДЛЪЖНА ШАРКА НА ПЛАТ				ШИИТСКО ПОЛИТИЧЕСКО ДВИЖЕНИЕ В ЛИВАН ПОГЛЕД			
ФРЕНСКИ ТВ СЕРИАЛ МЮСЮЛМАНСКИ ДВОРЕЦ		СОЛЕНО ЕЗЕРО КРАЙ МОРЕ НЕМСКИ ИЗОБРЕГАТЕЛ (1832-1891)	ФРЕНСКИ КОМПОЗИТОР „БОЛЕРО“ (1875-1937)		ОБЩА ЕВРОПЕЙСКА ВАЛУТА РОМАН ОТ КОЛИЙН ФОЛКНЪР	НАЙ-ВИСОКАТА ТОЧКА НА НЕБЕСНАТА ПОЛУСФЕРА		ГЕРОЙ ОТ ФИЛМА „ИЗВЪН-ЗЕМНОТО“	
		ФРЕНСКИ ОСТРОВ		ОПЕРА ОТ КР. ГЛУК					
ПЛАНИНСКА ТЕСНИНА			ДЕБЕЛА И ЗДРАВА ПРЪЧКА		ВИД МЪХЕСТ ВЪЛНЕН ПЛАТ				

РЕЧНИК: АКИМ, АМАРЕЛА, АПИРИТ, ИДЕ, ИПОЛИТО, ЛОРАН, САВАР, ТУРЕЛ

ЕВЕЛИНА ТУМБЕВА

Отговори от миналия брой	Водоравно: „По жицата“. Арабаконак. Гарафа. "Анар". Пучини (Джакомо). "Как". Цирк. Опит. Кесар. Баритон. Кап. Расо. Мане (Едуард). Афиш. Байрак. Шоко. Атар. "Пнин". Кип. "Нивата". Овен. Анамари. Таратор. "Киа". Сноп. Гек. Вар. Ванга. Епоха. Ламинат. АНТ. Стас. Кано (Алонсо). Акинак. Ток. Иро. Гоген (Пол). Ни. Апогей. Танас. "Ванеса". Аноним. Немо. Исаев (Младен). Ада. Хит. "Нидо". Леер. "Лес". Ном. Галерия. Бома. Запас. Чирак. „Лала Рук“. Араб. "Вог". Сатана. Казачок. Соленоид. Лев. Нане. Касил (Лев). Апт. Земел. Сари. "Ема". Уран. Проект. "Вертер". Елизабет. Си. Немиров (Добри). Арак. Рубенс (Питер Паул). Тирана.	Отвесно: "Богаташите". Агалина. Амбула. Жак. Новак (Витеслав). Нон. Топаз. Трир. Лир ("Крал Лир"). Бекар. "Логан". "Марат". Аза. Цаца. Отава. Есен. Сач. Знак. "Зафира". Атаман. Миг. Боле. Тарифа. Орик (Жорж). Водач. Кемпер. "На". Ктитор. "Нина". Олив. "Верту". Ошав. Ванини (Ванина). Ерос. Ло. "Манон". "Реката". Естрагон. Есе. Рап. "НИН". Каса. Ик. Ласкин (Иван). Варикап. Ага. Паеля. Сенат. Тайна. Анто. Ве. Ланер (Йозеф). Пап. Принс. Тога. Ерато. Ивет. Кук (Джеймс). "Ана не". Кенар. Лаик. "Еми". Почерк. Мопс. Йод. Банда. "Рир". "Ниса". Капотти (Труман). "На Лора". "Сетра". Манастир. Харди (Томас). Ему. Симеон. "Киро". Пикасо (Пабло). Мусака. Ларва.
--------------------------	--	--

АБОНАМЕНТ 2026

Днес в броя
Фонд „Научни изследвания“ отпразнува 22-годишнината си от основаване

Аз-буки
НАЦИОНАЛЕН СТАНДАРТ ЗА ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА

Наг 3100 зрелостници на допълнителна матура

2780 лв. за асистент в висше училище

Министърският съвет одобри програмите за издръжка на висшето образование

2780 лв. за асистент в висше училище

Министърският съвет одобри програмите за издръжка на висшето образование

Изданията на „Аз-буки“	Цена за година
Български език и литература	28,45 € / 55,65 лв.
История	28,45 € / 55,65 лв.
Математика и информатика	28,45 € / 55,65 лв.
Педагогика	54,9 € / 107,4 лв.
Професионално образование	33,6 € / 65,71 лв.
Стратегии на образователната и научната политика	35,4 € / 69,24 лв.
Философия	20,8 € / 40,68 лв.
Обучение по природни науки и върхови технологии	35,45 € / 69,33 лв.
Чуждоезиково обучение	28,45 € / 55,65 лв.
Вестник „Аз-буки“	57,25 € / 112 лв.
Цена за година онлайн	
Вестник „Аз-буки“	48,57 € / 95 лв.

Абонирайте се В РЕДАКЦИЯТА с отстъпка

5%

от цената –
при **ТРИ**
и повече издания

10%

от цената –
при **ПЕТ**
и повече издания

15%

от цената –
за **ПЪЛЕН** комплект
от изданията

Контакти: София 1113,
бул. „Цариградско шосе“ № 125, бл. 5,
тел.: 0700 18466;
azbuki@mon.bg

www.azbuki.bg

В моето

XI НАЦИОНАЛЕН ФОТО КОНКУРС

„Училище“

Аз-буки

е най-хубаво

Снимката участва в десетото издание на Националния фотоконкурс „В моето училище е най-хубаво“, организиран от „Аз-буки“. Автор **Даниел Бояджиев**, XI клас, СУХНИ „Константин Преславски“ – Враца

XI НАЦИОНАЛЕН ФОТОКОНКУРС

„В моето училище е най-хубаво“

Под патронажа на министъра на образованието и науката

Национално издателство „Аз-буки“ очаква творбите за XI издание на Националния фотоконкурс „В моето училище е най-хубаво“.

В конкурса могат да участват ученици от I до XII клас, които представят във фотоси училищния живот.

За участниците от първата възрастова група – I до VII клас, фотоконкурсът се провежда без предварително зададена от организаторите конкурсна тема.

За участниците от втората възрастова група – VIII до XII клас, фотоконкурсът се провежда по предварително определени от организаторите две конкурсни теми:

- „Улови мига в училище“ – репортажна снимка, която изобразява емоция, действие или важен момент от училищния живот;

- „Героите на моето училище“ – портретна фотография – снимки на ученици, учители или вдъхновяващи личности в училище.

Авторските творби се приемат до 1 ноември 2026 г. на имейл: konkurs@azbuki.bg.

Подробните правила за участие са публикувани на <https://azbuki.bg/>

Победителите в първа възрастова група ще получат предметни награди, а отличените в двете категории във втора възрастова група – годишни стипендии. Те ще бъдат оценявани от жури от доказали се професионалисти във фотографията.

Най-добрите 12 фотографии ще бъдат включени в специален календар за 2027 г.

Започват археологическите проучвания на римската крепост Кастра Мартис в Кула

Борислава БОРИСОВА

Започна новият археологически сезон в античната римска крепост Кастра Мартис в граничния със Сърбия град Кула.

„Разкопките се финансират от бюджета на Община Кула с около 14 000 лв.“, съобщава за „Аз-буки“ научният ръководител на проучванията доц. д-р Здравко Димитров от Националния археологически институт с музей при БАН. Работата е започнала на 15 юни и ще продължи до 5 юли. В екипа участват четирима археолози и 15 работници.

От няколко години археолозите проучват обекта, като в момента работят по южната крепостна стена на античния кастел. Целта е крепостта да бъде изцяло изследвана, реставрирана там, където е необходимо, и социализирана като част от бъдещ археологически парк.

„Екипът ни достигна до стените на квадрибурга (квадратна крепост до кастела), което беше неочаквано за нас“, разказва доц. Димитров. Археолозите са установили хронологията и стратиграфията на по-голямата от двете крепости в комплекса. Квадрибургът е част от цялото пространство на античния кастел, разположен под днешния център на град Кула, с площ близо 15 декара.

Откритите седем пласта свиде-

Снимка: Авторът

телстват за непрекъснато обитаване на мястото от I до VI век. Според археолозите крепостта е изградена през IV век по времето на император Константин, съществувала е и през V век, а по-късно е унищожена при варварските нашествия.

Проучванията показват още, че преди изграждането на крепостта на същото място е съществувало селище.

„Откритията за мащабите на Кастра Мартис са съизмерими с тези при другите големи антични центрове във Видинско – Бонония и Рациария. Така крепостта се нарежда на трето място по

големина сред разкритите антични обекти в региона“, посочва доц. Димитров.

През последните години екипът е открил близо 50 находки, сред които монети от различни периоди, фибули, накити и голямо количество керамика, представлява всички основни типове римска керамика.

По думите на доц. Димитров Кастра Мартис е изключително добре запазена. Разположена е в центъра на Кула и на места се издига до 20 метра над терена. Той е на мнение, че това създава отлични предпоставки за пълна реставрация и социализация на обекта.